

Lapset lähiympäristönsä asiantuntijoina

osallistamishanke Lohjan Muijalassa

Nauhakaupunki 2050

Selvityksen yhteistyökumppanit

Muijalan koulun 4-luokkalaiset
Katri Piiparinen, Muijalan koulun 4.lk luokanopettaja ja vararehtori

Selvityksen ohjausryhmä

Kaisa Leppikangas, yleiskaavoittaja
Tiitus Kuisma, yleiskaavasuunnittelija
Kristiina Rinkinen, kaavoituspäällikkö

Selvityksen laatija

Riikka Rossi, miljöösuunnittelija, maisema-arkkitehti yo.

3.4.2024

Kannen kuva: TK

1 Johdanto

Lohjan taajamaosayleiskaavaa päivitetään. Vuonna 2012 valmistuneen kaavan rakennetta ja väestön, kaupan, työpaikka-alueiden sekä pyöräily- ja joukkoliikenneyhteyksien sijoittumista alueella tarkastellaan uudestaan. Samalla todetaan kaavan keskeiset päivittämistarpeet. Taajamaosayleiskaava - eli Nauhakaupunki 2050 - ohjaa Lohjan nauhataajaman maankäyttöä vuoteen 2050 saakka.

Lohjan kaavoitusyksikön aloitteesta järjestettiin syksyn ja talven 2023-24 aikana osallistamishanke, jossa Muijalan koulun nelosluokkalaiset osallistuivat yleiskaavan päivitykseen liittyvään työpajatoimintaan. Koululaisilta kerättiin monimenetelmäisessä työpajatyöskentelyssä tietoa heidän näkemyksistään ja arvoistaan sekä tavoistaan käyttää omaa fyysistä lähiympäristöään. Samalla selvitettiin minkälaisia visioita ja toiveita heillä on oman kotikaupunkinsa tulevaisuuden suhteen. Työpajat järjestettiin varhaisessa vaiheessa kaavaprosessissa, ennen luonnosvaihtoehtojen valmistumista. Kerättyä tietoa käytetään hyödyksi yleiskaavan päivitystyössä.

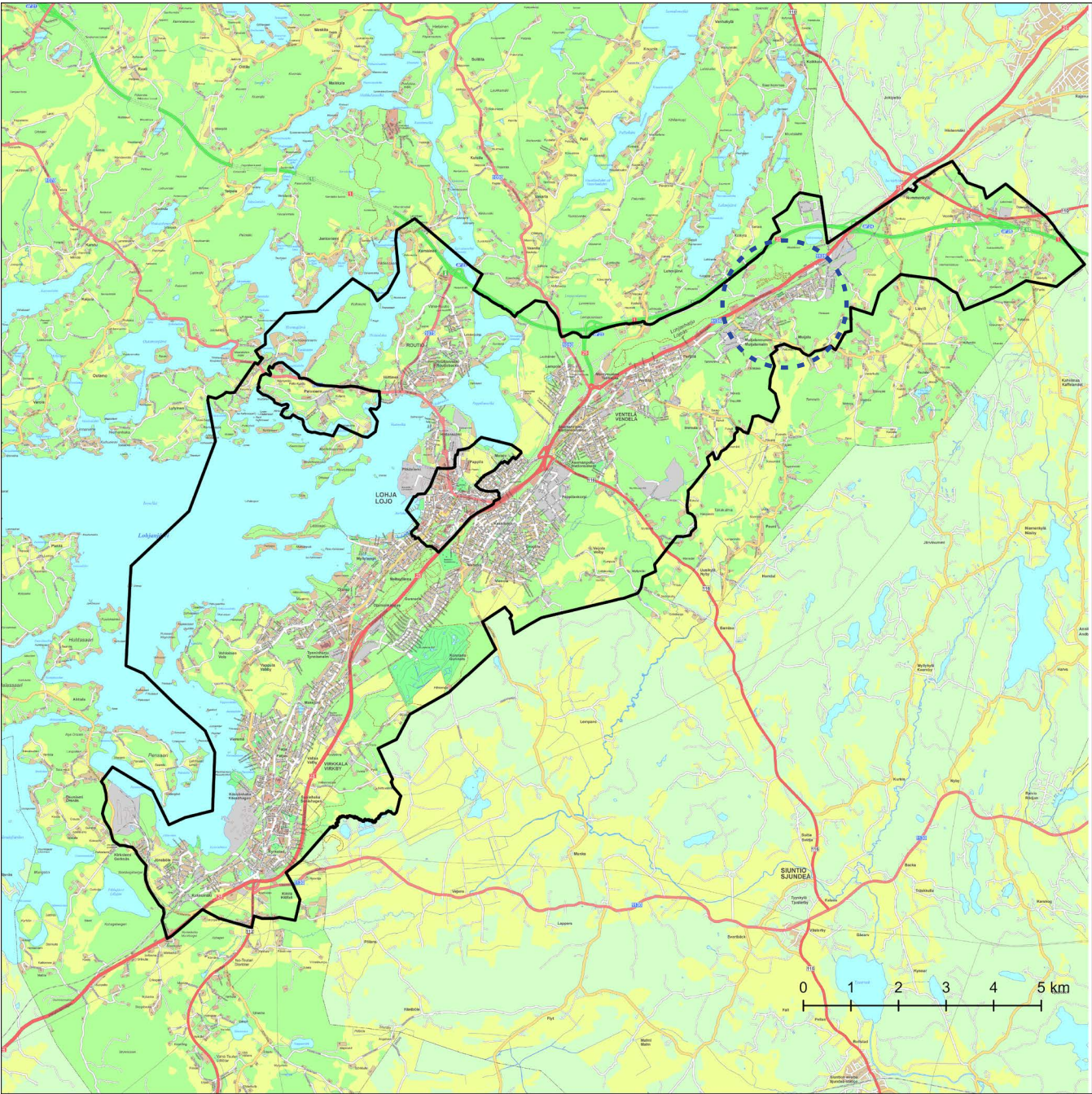
Työpajojen tavoite oli saada koululaiset itse kertomaan millaista lapsen arki tämän päivän Lohjalla on. Syksyn 2023 aikana lapset mm. piirsivät koulumatkansa, kehittivät jokainen oman tulevaisuusvisionsa ja toimivat oppaina koulunsa alueella ja sen lähiympäristössä. Hankkeessa järjestettiin yhteensä kuusi työpajaa ja ne järjestettiin koulupäivän aikana Muijalan koululla. Osa työpajoissa tehdyistä töistä tulee olemaan esillä näyttelyssä Lohjan kaupungintalolla Monkolassa kevään 2024 aikana.

Tämä raportti on tilaustyö Lohjan kaupungille. Lasten kanssa tuotetusta aineistosta tehdään myös maisema-arkkitehtuurin diplomityö Aalto-Yliopistoon 2024.

Sisältö

1Johdanto	3
2 Työn taustaa	6
2.1 Lapsi ja fyysinen lähiympäristö	6
2.2 Osallistaminen	7
2.3 Osallistaminen Lohjalla	8
3 Osallistamishanke	9
3.1 Työpajakokonaisuus	9
3.2 Avaimena avoimuus	9
3.3 Työpaja toiminnan kehyksenä	10
3.4 Oppimisprosessi osana työpajoja	10
3.5 Lapset asiantuntijoina	10
4 Työpajojen purku	12
4.1 Ensimmäinen työpaja	12
4.2 Toinen työpaja	16
4.3 Kolmas työpaja	24
4.4 Neljäs työpaja	34
4.5 Viides työpaja	40
4.6 Kuudes työpaja	44
4.7 Kertaus: havaintoja työpajoista	46
5 Johtopäätökset	48
5.1 Arvot	48
5.2 Haasteet	48
5.3 Potentiaali	49
5.4 Tavoitetilanne	49
5.5 Työpajatoiminnan arviointi	50
5.6 Vinkkejä osallistamiseen	50
5.7 Näkökulmia jatkoon	51
6 Lähteet	52

- Liitteet:
- Liite 1. Esimerkkejä lapsiystävällisen ympäristön kriteereistä eri suunnittelutasoilla
 - Liite 2. Julisteet
 - Liite 3. Koulumatkakuvat
 - Liite 4. Kyselylomake
 - Liite 5. Skissailut

Kuva 1. Lohjan taajamaosayleiskaavan kaava-alue rajattuna - Muijala kartalla ympäröitynä (Lohja, 2024)

2 Työn taustaa

Vaatus lapsen osallisuuteen häntä koskevis-
sa asioissa määritetään perustuslaissa (6 §),
ja maankäyttö- ja rakennuslaki ohjaa kaavoit-
uksessa vuorovaikutteiseen suunnitteluun
(5 §). Lasten mukana olemisen hyödyt suun-
nittelutyölle on tunnustettu jo pitkään (Allas et
al 1992), mutta sen hyödyntäminen pysyvin
käytännöin on vielä harvassa.

Lohja on ollut vuodesta 2018 asti lapsiystäväl-
linen kunta. Unicefin *Child friendly cities* -mal-
lin mukaisesti lapsiystävällisessä kunnassa
”jokainen lapsi tuntee olevansa arvokas, saa
äänensä kuuluviin ja huomioidaan päätök-
senteossa”. Malli perustuu YK:n lapsen oi-
keuksien sopimukseen, joka ”takaa jokaiselle
lapselle oikeuden elämään ja kehittymiseen,
yhtenäisyyteen, osallisuuteen sekä lap-
sen edun ensisijaiseen huomiointiin”. (UNICE-
Fin Lapsiystävällinen kunta).

Tueksi lapsen äänen kuulumiseksi yhteiskun-
nassa on laadittu kansallinen lapsistrategia,
jolla vahvistetaan myös aikuisten ymmärrystä
lasten osallisuudesta yhteiskunnallisiin asioi-
hin. Lapsistrategian keskiössä on saada lasten
ja nuorten osallisuus yhteiskunnassa vahvistu-
maan. (Lapsistrategia).

2.1 Lapsi ja fyysinen lähiympäristö

Yksityisyys on aikamme tärkeä arvo ja se
ilmenee yhteiskunnassa lukemattomin ta-
voin. Lapsen tuleminen perheeseen taivuttaa
yksilön yhteisöllisyyteen. Lapsuus on yh-
teiskuntaan kietoutuva ajanjakso ja linkittyy
paikallisiin toimijoihin; päivähoitoon, kouluun,
harrastusryhmiin - ikävuodesta toiseen. Yhteis-
öllisyys ei ole vain tunne tai lapsuuden sivu-
tuote, vaan se tarjoaa lapselle turvaa tuttujen
ihmisten ja paikkojen muodossa. *Koko kylän*

kasvattaminen ei tapahdu tyhjiössä. Kaupunki-
tilan laadulla on merkitystä, esimerkiksi mah-
dollistaako se turvallisen alueella liikkumisen
ja leikkimisen - sekä passiivisen tarkkailun, eli
näkykö lapsi kaupunkitilassa.

Lapsi kehittyy toimiessaan ja ympäristön
tutkiminen ja siitä käsityksen muodostaminen
on lapselle luontaista. Lapsen kehitys kietou-
tuu hänen ympäristösuhteensa kehitykseen,
sillä lapsi oppii itsestään ympäristön avulla.
Fyysisen ympäristön laatu siis voi joko tukea
ja edistää tai suoranaisesti hidastaa lapsen
kehitysvaiheita. (Allas et al 1992).

Lapset ovat kuitenkin osa aikuisten maailmaa.
Fyysinen ympäristö on suunniteltu aikuisten
ehdoilla ja on täynnä aikuisille osoitettuja
paikkoja ja alueita, joihin lapset eivät kuulu - ja
pahimmassa tapauksessa ovat lapsille vaa-
raksi. Liikenne on kiistan vaaratekijä lapsen
elämässä, mutta sen ei tulisi poistaa lapsia
kaupunkitilasta, vaan ennemmin järjestää niin,
ettei se vaaranna leikkiä tai itsenäisen liikku-
misen edellytyksiä.

Itsenäisellä liikkumisella onkin lapsen kehi-
tykselle ja hyvinvoinnille monia hyötyjä. Kan-
sainvälisen tutkimuksen (Shaw et al 2015)
mukaan suomalaiset lapset nauttivat laajasta
itsenäisestä liikkumisen vapaudesta. Suomen
hyvään tilanteeseen ei kuitenkaan tulisi tuu-
dittautua tai suhtautua annettuna asiana, sillä
näkyvissä on myös sitä uhkaavia näkymiä:
Lasten omaehtoinen liikkuminen on vähen-
tynyt vuosien saatossa ja mitä vanhemmaksi
lapsi kasvaa, sitä harvempi lapsi enää liikkuu
suositusten mukaisesti. (Kokko & Marti 2023).

Lapset liikkuvat ja leikkivät eniten katutilassa,
kotien piha-alueilla ja luonnossa (Kokko &
Marti 2023). Lapsiystävällisyys ei kuitenkaan
toteudu yksittäisenä suunnitelmana tai lapsiys-
tävällisenä kohteena, vaan alueita tulisi tarkas-

tella kokonaisuutena, toimintojen verkostona,
jossa lapsi voi *turvallisesti seikkailla* (Allas et
al 1992 s. 13). Parhaassa tapauksessa lap-
sien olisi mahdollista liikkua ympäristössään
laajallakin alueella ikänsä ja omien kykyjensä
mukaisesti, ilman rajaavia pelkoja.

2.2 Osallistaminen

Lapset tunnustetaan osallisiksi kaupunkisuun-
nitteluprosesseihin ja heidän arjen ympäristö-
jään koskevia päätöksiä tehdään jatkuvasti.
Osaan hankkeisiin lapset osallistuvat edus-
tuksellisesti: joko heidän tarpeistaan kertoo
asiantuntijaroolissa oleva aikuinen, tai kuten
nykyisin normina on, aktiiviset lapset ja nuoret
edustavat ikäryhmäänsä erilaisissa oppilas-
kunnissa ja valtuustoissa. Tällöin lasten osal-
listuminen tapahtuu aikuismaisia toimintatapo-
ja toistaen, eikä lapsia kohdata heidän omilla
ehdoillaan. (Kiili 2006 s.130)

Lapset, siinä missä muutkin viiteryhmät, ovat
joukko eritaustaisia ihmisiä, omine yksilöllisine
kokemuksineen ja heidän tarpeensa poik-
keavat toisistaan. Yhden aikuisen tai lapsen
näkemys kaikkien lasten tarpeista ei kata
todellisuutta riittävästi. Suunnitteluprosessiin
mukaan ottaminen, eli osallisuus, onkin vallan
luovuttamista lapsille ja se tulisi nähdä potenti-
aalina eikä uhkana.

Lasten suorassa osallistamisessa suunnittelu-
työhön on hyötyjä sekä lapsille että suunnitte-
lijaille, sillä lapset ovat oman elinympäristönsä
erityisasiantuntijoita; he katsovat kotikaupun-
kia lapsen näkökulmasta käsin. Parhaim-
millaan prosessi on lapsille oppimiskokemus
omista oikeuksistaan ja herättää tunteen
aidosta osallisuudesta.

Hyötyjen saavuttamiseksi lapsi tulisi nähdä
toimijana, jolla on prosessiin jotain annetta-

vaa, eikä alisteisena, jonain, jolle suunnitel-
laan. Lapset tarvitsevat osallisuusprosessiin
välittävän ja läsnä olevan tuen prosessin läpi
ja mitä pienempiä lapset ovat, sitä enemmän
he tarvitsevat tukea osallistumiseen. Tehtävä
ei ole helppo, mutta lasten osallistamisen ei
tulisi koskaan olla päälle liimattua tai posee-
raamista, vaan aitoon vuorovaikutukseen
pyrkivää. Lasten osallistaminen on työlästä,
mutta välttämätön osa moniäänistä suunnitte-
luprosessia ja ”sen kokeminen kuormittavana
lisätyönä tai prosessille ylimääräisenä, kertoo
asenneilmapiiristä ja toimintakulttuurista, jossa
heidän osallistumisensa merkitystä ei ole si-
säistetty” (Koskinen 2010 s. 47).

Kuva 2. Yhteistyö lasten kanssa on vauhdikasta (KL)

2.3 Osallistaminen Lohjalla

Lasten osallistumisen mahdollisuuksiin suh-
tauduttiin kaavoitusyksikössä uteliaina ja va-
kavasti. Jotta lasten ääni ja näkemykset oman
kotikaupunkinsa tulevaisuudesta saatiin hyö-
dynnettyä jo luonnosvaihtoehtoja laadittaessa,
osallisuusprojekti päätettiin järjestää varhai-
sessa vaiheessa yleiskaavaprosessia.

Oleellista osallistamisprojektin onnistumiselle
Lohjalla oli osallistuvien organisaatioiden tuki
ja innostunut asenne. Yhteistyö läpi proses-
sin oli tiivistä ja sillä pyrittiin onnistuneeseen
osallistamishankkeeseen sekä tiedonkeruun
että osallisuuden kokemuksen saavuttamiseksi.
Hankkeessa nähtiin paljon vaivaa löytää

sopivat menetelmät sekä yhteinen kieli lasten
kanssa käytävälle dialogille.

Toiminta pyrittiin pitämään kaikille osanottajille
läpinäkyvänä ja mielekkäänä. Lasten vanhem-
milta kerättiin suostumus toimintaan osallis-
tumiseksi ja toiminta oli osallistujille vapaaeh-
toista.

Taajamaosayleiskaavan tavoitteet tukevat
lapsiystävällisen ympäristön muodostumista.
Kaavalle määritetyt tavoitteet pitävät sisällään
lasten arkiympäristöjen laatuun vaikuttavia
tekijöitä, kuten asuinalueiden täydentymisen
tavan, kestävän liikkumisen kehittämisen ja
luonnonympäristöjen säilymisen ja laadun.

Kuva 3. Nauhakaupunki 2050 kaavan tavoitteet (Lohja, 2023)

3 Osallistamishanke

Syksyn ja talven 2023-2024 aikana järjestet-
tiin Muijalan koululla kuusi kahden oppitunnin
pituista (90min) työpajaa. Läsä työpajoissa
olivat koulun nelosluokkalaisten (10-vuotiaita,
23 henkilöä) ja toiminnan fasilitaattorin lisäksi
Lohjan kaupungin kaavoittaja ja luokan oma
opettaja. Lasten osallistamiseen käytettiin
ympäristöpsykologian viitekehukseen kuuluvia
(Kyttä & Kaaja 2001) osallistamis- ja tutkimus-
menetelmiä (tarrakartta, kyselylomake, tulevai-
suuden visiointi, kognitiivinen kartoitus, gätur ja
aistikävely, joiden lisäksi lapsille teetettiin lyhyt
suunnittelutehtävä. Valikoituja menetelmiä käy-
tettiin projektissa soveltaen. (Horelli 1992).

Käytetyistä menetelmistä rajattiin tarkoituksella
digitaalisia välineitä vaativa toiminta pääosin
pois, sillä haluttiin saada lapset tuottamaan
aineistoa omin käsin, itse ajatellen ja yhdessä
keskustellen. Lasten kanssa pyrittiin olemaan
keskusteluyhteydessä ohjaustilanteissa läpi
prosessin ja kartoittamaan heidän kokemuksi-
aan myös sanallisesti.

3.1 Työpajakokonaisuus

Työpajoissa oppilaiden ympäristösuhteeseen
perehdyttiin eri tarkkuustasoilla. Työskentelyn
edetessä tarkkuustaso syventyi kaupungin kä-
sitteestä ja koko Lohjan alueen tulevaisuudesta
lasten omiin arkiympäristöihin ja liikkumiseen,
koulun lähiympäristöön ja Muijalan tuttuihin
paikkoihin.

Viimeinen työpaja oli seurantapaja, jossa kaik-
ki hankkeen osapuolet jakoivat tietoa oman
työnsä edistymisestä ja vaihdettiin keskinäisiä
mielipiteitä kerätystä aineistosta.

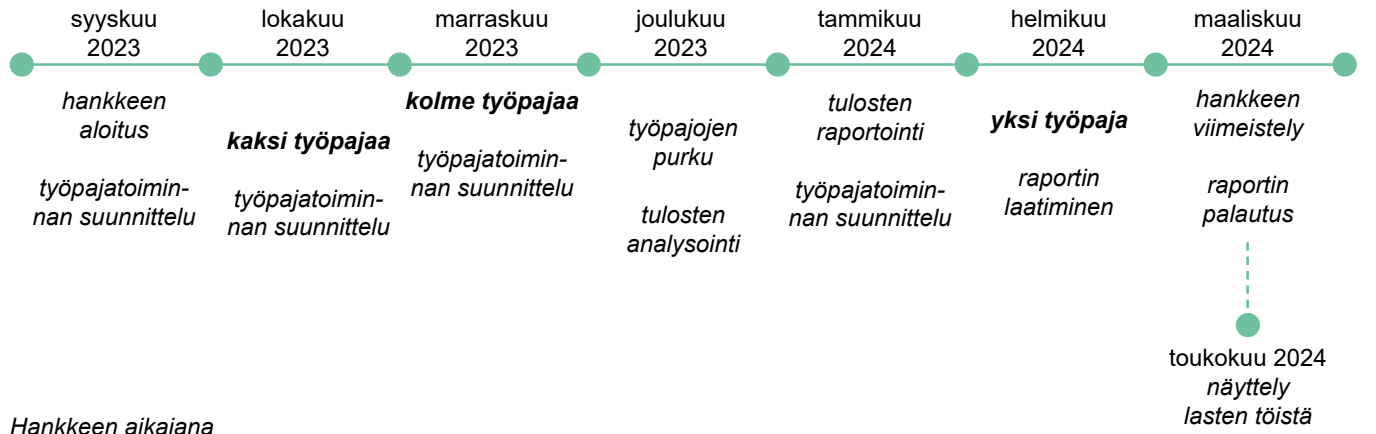
Työpajojen ajankohdat ja sisällöt olivat:

24.10.2023	Kaupunki - kaupunkisuunnittelu?
31.10.2023	Visio Lohjasta vuonna 2050
14.11.2023	Liikkuminen ja lähiympäristö
21.11.2023	Lapset oppaina maastossa
28.11.2023	Visiot valmiiksi + skissailua
27.2.2024	Seurantakerta; mitä on tehty?

3.2 Avaimena avoimuus

Hankkeen tärkein toimintatavoite oli sen avoi-
muus. Lapset haluttiin kohdata avoimin mielin
ja ilman ennakkokäsitystä siitä, millaisia heidän
vastauksensa tai tuotoksensa tehtäviin olisivat.
Lasten puolesta ei haluttu puhua vaan auttaa
heitä itse käyttämään omaa ääntänsä. Aiheen
pohjustamiseksi ja tutuiksi toisillemme tulemi-
seen käytettiin paljon aikaa, sillä hankkeelle oli
elintärkeää saada lapset ymmärtämään mitä
tehdään ja miksi he ovat mukana, eli mihin
osallistuvat. Tällä pyrittiin vahvistamaan moti-
vaatiota vaikeiden tehtävien tekemiseen viikko
toisensa jälkeen.

Avoimuus toiminnan lähtökohtana tarkoitti myös
sitä, että lasten antaman palautteen ja tiedon
perusteella työpajojen sisältöjen annettiin elää.
Työpajatoimintaa suunniteltiin lähes sitä mukaa

Hankkeen aikajana

kuin sitä toteutettiin, reagoiden lapsilta kerättyyn tietoon. Tämä oli työläs työtapo toiminnan järjestämiseksi, mutta toisaalta välttämätöntä hyvän lopputuloksen saamiseksi ja elinehto lasten kanssa työskentelemiseksi osallistamisen alalla.

3.3 Työpaja toiminnan kehiksenä

Työpaja tilanteena simuloi normaalia opetustilannetta koululuokassa. Luokanopettajan arvon mukaan yksittäisen työpajan kesto oli hyvä rajata korkeintaan kahden oppitunnin pituiseksi, eli käytettävissä ollut aika aktiiviseen työpajatyöskentelyyn oli 90 minuuttia/kerta.

Fasilitaattori alusti ja ohjasi toiminnan, kaavoittaja auttoi käytännön järjestelytyössä ja kontaktissa lasten kanssa, luokanopettajalla taas oli luokan jaksaminen ja sen toimintakyky hallussaan.

3.4 Oppimisprosessi osana työpajoja

Vaikka työpajojen ensisijainen tarkoitus oli kerätä suunnittelijoille tietoa lasten näkemyksistä, oli se samalla tilaisuus lapsille oppia jotain uutta, esimerkiksi omista vaikutusmahdollisuuksistaan ja oikeudestaan omaan lähiympäristöönsä. Kaupunki ei ole vain annettu staattinen kulissi, vaan se rakentuu toimimalla ja tekemällä, sitä suunnitellaan ja suunnitteluun voi vaikuttaa.

Työpajoissa käytettiin reilusti aikaa asian tutuksi tekemiseksi lapsille. Aiheita pohjustettiin konkreettisin esimerkein ja erilaisten visualisointien avulla. Pohjustamalla haluttiin rakentaa luottamusta lasten ja suunnittelutyön välille: lasten osallistuminen on merkityksellistä ja kerätty tieto tulee oikea-aikaisesti käyttöön. Asiat, joista kysytään ovat heille tuttuja, useimmiten arkisia asioita, ja osa tehtävistä voi tuntua vaikeilta, mutta niihin ainoat oikeat vastaukset ovat lasten omat näkemykset asiaan. Hankkeessa käytet-

tiin harkitusti erilaisia osallistamismenetelmiä, jotta lasten erilaiset vahvuudet antaisivat kaikille mahdollisuuden osallistua siihen mielekkäällä tavalla.

Tavoite työpajoissa oli kohdata lapset arvostavasti heidän omilla ehdoillaan. Tämän vuoksi uusia aiheita lähestyttiin hitaasti ja neutraalisti yksinkertaisia diaesityksiä, sopivan suppeita ennakotehtäviä ja lapsille tuttua sanastoa käyttäen. Tehtävänannoissa pyrittiin antamaan riittävästi tietoa ja työkaluja suoriutumiseen, mutta ei esimerkkiä valmiista työstä, joka liikaa ohjaisi työskentelyä tiettyyn suuntaan. Esimerkityön näyttäminen olisi voinut tehdä työskentelystä kaikille mielekkäämpää, mutta samalla olisi näyttänyt 'oikean vastauksen' annettuun tehtävään jonka toisintaa, eikä lasten oma viesti olisi välittynyt.

3.5 Lapset asiantuntijoina

Lapset viettävät usein lähiympäristössään enemmän ja monipuolisemmin aikaa kuin aikuiset. Siinä missä aikuisten arjen ympäristöt saattavat ulottua laajallekin alueelle, ovat lasten 'ympyrät' - kaverit ja koulut - useimmiten paikallisia. Saadessaan mahdollisuuden lapset käyttävät ympäristöään rakennetulle ympäristölle annettuja sosiaalisia merkityksiä venyttäen, osittain siksi, ettei se vielä ole heille välttämättä täysin jäsentynyt (Jones 2000 s. 36).

Lapsilta onkin mahdollista kerätä sellaista tietoa, mitä muualta on vaikea saada: Heillä on usein tiedossa fyysisen lähiympäristönsä parhaat puolet ja vaaranpaikat. 10-vuotias lapsi oppii parhaiten uusia asioita tekemällä niitä. Vaikka lapsen kyky ymmärtää abstrakteja asiakokonaisuuksia kehittyy koko ajan, helpottaa asian reilu konkretisointi ja heidän elämäänsä lähelle tulevat esimerkit ymmärtämään vaikeita aiheita (MLL 2023).

Kuvat 4 ja 5. Työpajatoimintaa lasten kanssa (TK & KL)

4 Työpajojen purku

4.1 Ensimmäinen työpaja

Tutustutaan aiheeseen:
Mitä on kaupunkisuunnittelu -
mikä on kaupunki?
Lasten mielipaikat Lohjalla

Hankkeen ensimmäinen työpaja järjestettiin Muijalan koululla tiistaiamuna 24.10.2023. Ensimmäisessä tapaamisessa lasten kanssa käytettiin runsaasti aikaa ja energiaa pohjustamaan koko hankkeen onnistumiselle kriittistä asiaa; lasten ymmärrystä ja kiinnostusta asiaan. Tutustuimme siis rauhassa toisiimme ja käsillä olevaan aiheeseen. Työpajassa käytettiin tukena diaesitystä.

Esittelykierroksella oppilaita pyydettiin kertomaan oman nimensä lisäksi mieluisin liikku-
mismuoto, oli se sitten junalla, lentokoneella
tai jalan. Yllättäen valtaosa oppilaista kertoi
kulkevänsä mieluiten autolla. Vaikka ryhmä-
paine saattoi vaikuttaa jonkin verran lasten
vastauksiin yhtenäistään niitä, kävi seuraavissa
työpajoissa lasten autokyydillä kulkemisen reilu
määrä selväksi: Muijalassa autoillaan paljon.

Kaupunki - eli mikä?

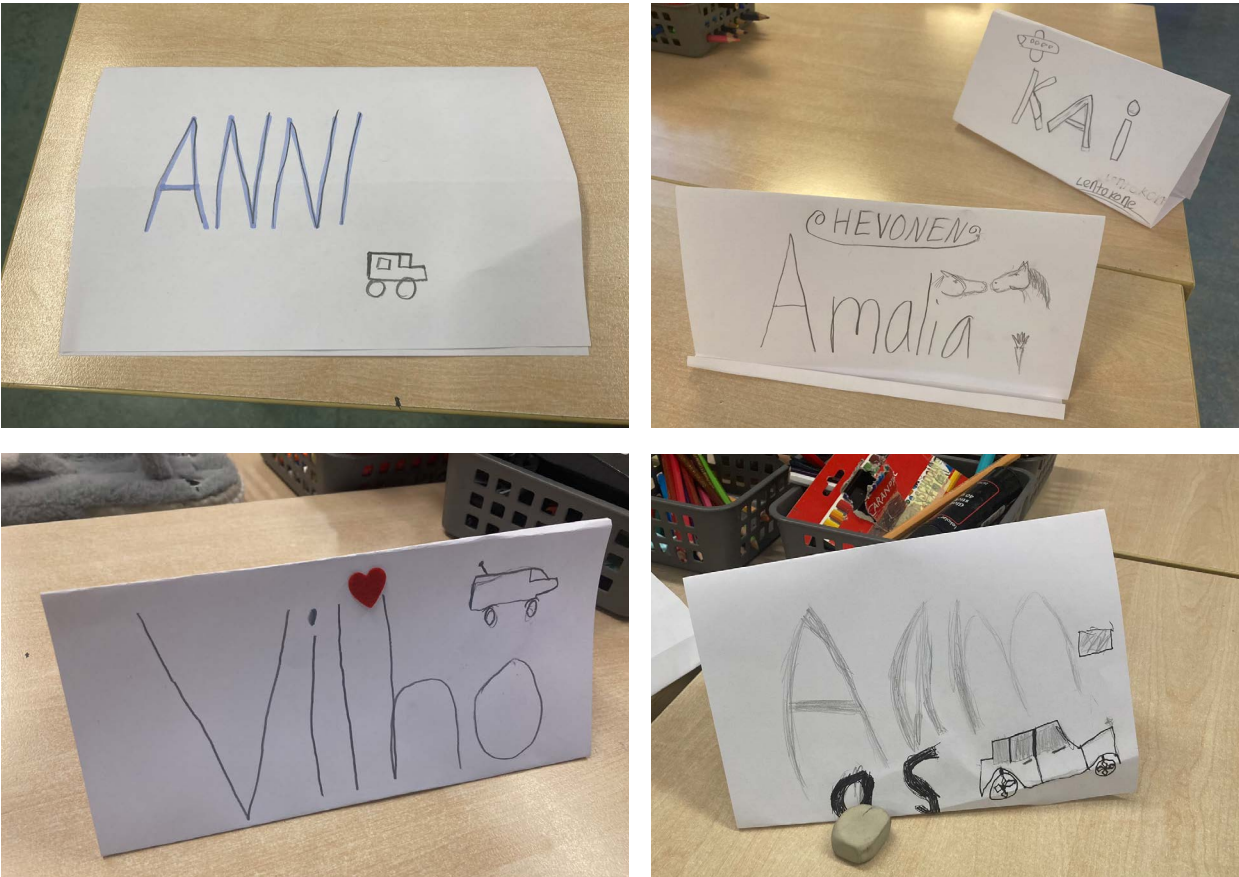
Heti aluksi tartuttiin kuumaan perunaan: Mikä
kaupunki on ja mitä on kaupunkisuunnittelu
tai kaavoitus? Kaupunkisuunnittelu ja etenkin
kaavoitus ovat vaikeita asioita kenelle tahansa
ymmärtää, joskin kaupunki ja sen elementit
sekä suunnittelua ohjanneiden paradigmojen
ilmentymät koskettavat lasten elämää päivit-
täin. Kaupunki on väistämättä lapsille tuttu asia,
ja sen halusin lasten itse oivaltavan; He ovat

asiantuntijoita heiltä kysyttäviin asioihin. Tarkoi-
tuksena oli siis antaa lasten kertoa itse mistä
elementeistä kaupunki koostuu.

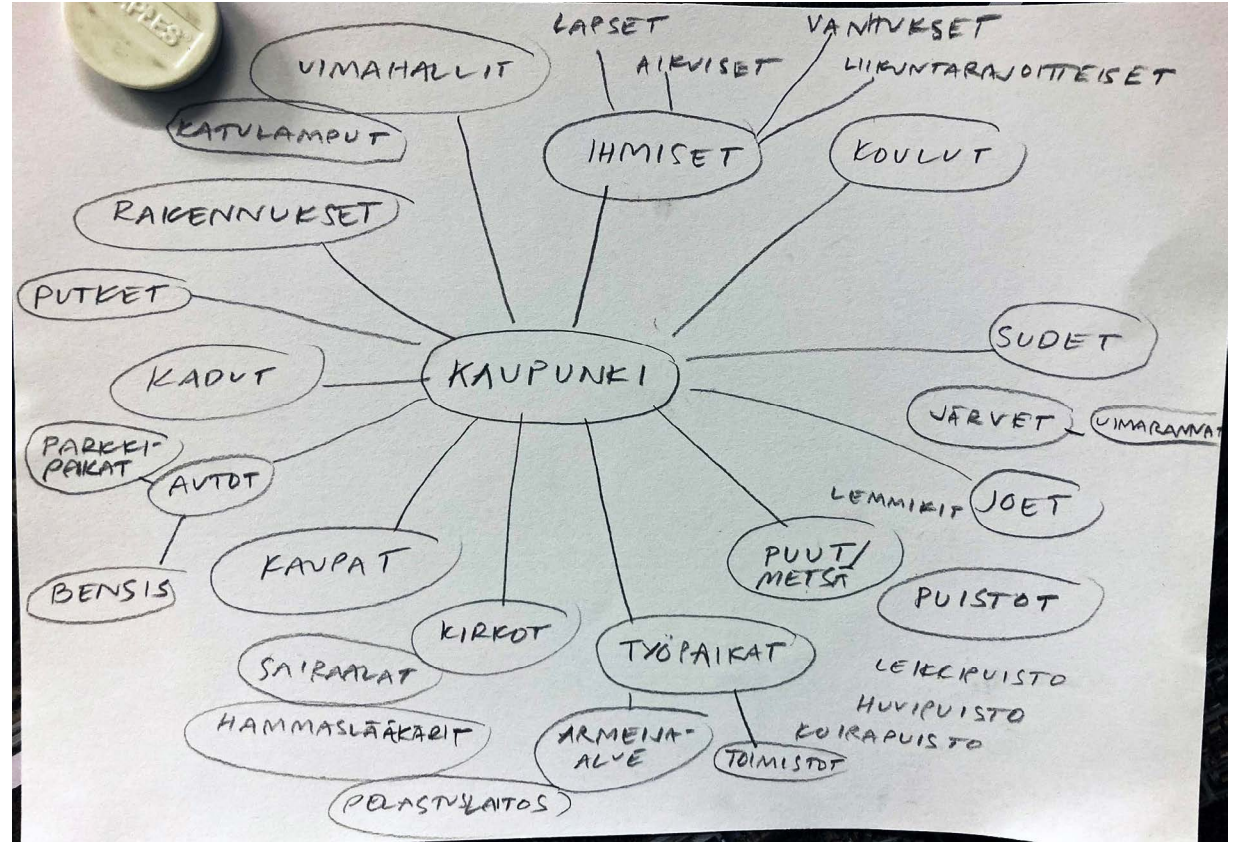
Lämmittelyksi oli esitykseen valittu katunäky-
miä Lohjalta erilaisilta alueilta, jotta kaupungin
monimuotoisuus tulisi näkyviin. Kaupunki ei
kaupunkisuunnittelun kontekstissa ole vain
sen keskusta. Lapset osallistuivat rohkeasti
ja aktiivisesti vastailemalla ja käyttivät lähes
jokainen puheenvuoron kertoessaan millaisista
eri tekijöistä kaupunki rakentuu. Kaupungin
elementtien ja käyttäjäryhmien välisistä vuoro-
vaikutussuhteista esiin he toivat omaan elin-
piiriinsä kuuluvat, eli vanhempien työpaikat ja
omat harrastuksen paikat.

Lapset käsittivät itsestään selvästi luonnon eri
elementit osaksi kaupunkia, erityisesti erilaiset
vesistöt muistettiin mainita. Kaupungin toiminta-
kykyyn liittyvä tiet, kadut ja muu infrastruktuuri
tuli puheeseen vasta kaavoittajan vinkkauksen
myötä. Lopuksi mietittiin kaupungille toisis-
taan eroavia käyttäjäryhmiä, sillä kaupunkia
eivät käytä tai siellä liiku vain lapset ja aikui-
set. Keskustelun aikana koostettua kaupungin
käsitekarttaa käytettiin pohjana seuraavassa
työpajassa, jossa visioitiin Lohjan kaupungin
tulevaisuutta.

Työpaja jatkui diaesityksellä, jossa lapsille
visualisoitiin myös kaupunkisuunnittelun suun-
nittelutasot, sillä alleviivauksella ettei kaupun-
kia suunnitella kerralla kaikkea - työmäärä on
muutenkin valtava - vaan tarkkuustaso kerral-
laan, mitä asioita millekin tasolle kuuluu ja mikä
suunnittelun taso nyt on vuorossa.

Kuvat 6-9. Muijalassa liikutaan monin tavoin, mutta autoilu näkyy myös mieltymyksissä

Kuva 10. Muijalalaisten lasten käsitys "kaupungista"

Mielipaikat kartalle - postikortti Lohjalta

Työpajaan virittäytymistä varten lapsille oli annettu ennakkoon seuraava tehtävä:

“Mikä on mielipaikkasi Lohjalla? Onko kotikaupungissasi jokin paikka, rakennus, tai kohta luonnossa, josta olet ylpeä tai tunnet iloa? Ota paikasta valokuva tai piirrä siitä kuva. Se on postikorttisi Lohjalta.”

Tehtävän tarkoituksena oli saada lapset katsomaan kotikaupunkiaan uteliaana, myönteisessä valossa. Huomio kiinnittyi helposti asioihin, jotka ovat huonosti tai heikoissa kantimissa ja omaan mielipaikkaan keskittyminen tuo mieleen positiivisia ajatuksia. Ensimmäinen työpaja oli syyslomaviikon jälkeen, mikä haastoi oppilaiden ennakkotehtävään osallistumista. Lopulta siihen osallistui kuitenkin yli puolet oppilaista ja saimme hyvän keskustelun aikaiseksi jakaessamme omia mielipaikkojamme Lohjalta.

Otettujen kuvien perusteella lasten mielipaikka-ja ovat yleisesti harrastamisen paikkoja ja oma koti. Lapset olivat ottaneet kuvia tallilta, uimahallista, urheilukentältä tai omasta huoneestaan. Yhdet kuvat oli otettu myös pihasaunasta (oma koti), luonnon ääreltä ja Lohjan keskustan ostoskeskuksesta.

Tehtävän purussa jokainen oppilas sai esitellä oman kuvansa ja kertoa mistä se on otettu. Lopuksi paikka etsittiin ilmakuvasta ja merkittiin sydäntarralla. Kuvien sijainteja tutkittiin Lohjan taajama-alueen ja tarkemmin Muijalan kattavista ilmakuvista. Lempipaikat sijoituivat lähinnä lapsille oletettavasti tutuille alueille Lohjan keskustaan tai Muijalaan.

Muijalalaisten lasten mielipaikkoja olivat mm. uimahalli Neidonkeidas, ratsastustallit, urheilukenttä, kauppakeskus, oma koti, luonto...

Keskustelun edetessä ja osan oppilaista ilmoittaessaan kodin omaksi mielipaikakseen, innostuivat muutkin oppilaat samasta ja halusivat merkitä oman kotinsa kuvaan sydäntarralla. Päädyimmekin merkitsemään sydämellä jokaisen oppilaan kodin - näin kaikki tulivat lopulta osallistuneeksi ennakkotehtävän purkuun ja samalla suunnittelijoille välittyi lapsilta oleellinen viesti: Koti ja sen lähiympäristö on jokaiselle tärkeä ja rakas paikka.

Ennakkotehtävän purku vei lopulta reilusti suunniteltua pidempään, mutta lopputulos oli tällä kertaa tärkeämpi. Osa aiheen alustamisesta jäi seuraavaan kertaan. Jälkiviisaana lapset olisi voinut pyytää etsimään mielipaikkansa etukäteen kartalta ja nyt jotkin paikat oli paikallistuntemuksen puutteen vuoksi hankala sijoittaa kartalle, lasten koordinaattien ollessa lähinnä “tuolla päin”. Kuitenkin yleiskaavalle riittävä tarkkuustaso tehtävässä saavutettiin hyvin.

Kuvat 11 ja 12. Koko Lohjaa tärkeämmäksi paikaksi nelosluokkalaisten arvottivat oman elinympäristönsä Muijalassa

Kuvat 13-16. Lohjalaisia lapsia puuhissaan 1960-luvulla, kuvaajana Matti Poutvaara (Museovirasto)

4.2 Toinen työpaja

Tulevaisuus ja menneisyys; kaupunkivisiot. Millainen Lohja on vuonna 2050?

Toisen työpajan tarkoituksena oli saada koululaiset visioimaan Lohjan tulevaisuutta. Taajamaosayleiskaavan tavoitevuosi on 2050 - millaisena lapset Lohjan tuolloin mieluiten näkisivät? Tulevaisuusajattelun avuksi työpajassa tutustuttiin myös menneisyyteen ja kaupunkisuunnittelun historian muotivirtauksiin. Jotta lapset saatiin ajattelemaan menneisyyttä ja sen avulla tulevaisuutta, alettiin rakentamaan oppilaiden ymmärrystä kaupungin dynaamisuudesta; sen erityisestä ominaisuudesta olla koko ajan muuttuvassa tilassa. Oppilaiden elämän aikana lähiympäristö ei välttämättä ole huomattavasti muuttunut ja ympäristön elementit saattavat näyttäytyä heille staattisina. Väistämätöntä kuitenkin on, että vuoteen 2050 mennessä yhteiskunta ja fyysinen kaupunkitila on muuttunut paljonkin.

Ennakkotehtävänä lapsille oli annettu tehtäväksi haastatella heille tuttua aikuista siitä, millainen Lohja (tai jokin muu kaupunki) on ollut vuonna 1996. Vuosi valikoitui tarkaksi sen perusteella, että siitä on yhtä pitkä ajallinen etäisyys nykyhetkeen, kuin vision vuodesta 2050.

Haastatteluiden avulla lapset olivat löytäneet sekä globaalisti merkittäviä muuttujia (kuten internet, älypuhelimet ja sähköautot) että paikallisia muutoksia: uusia asuinalueita ja rakennuksia, uusia kauppia, Lohjan kuntaliitos sekä parantuneet virkistystoimintamahdollisuudet ulkokuntosalien ja tekonurmikenttien muodossa. Vaikka oppilaat olivat suorittaneet haastattelutehtävän itse, ei vuodesta 1996 nykyhetkeen tapahtunut muutos näyttäytynyt heille erityisen kiehtovana. Tunnelma luokassa oli lähinnä hämmentynyt (päänpyörittelyä ja hiljaisuutta) - maailma ennen internetiä ja älypuhelimia saattaa kuulosti tylsältä, ja nykyiseen verrattuna sellaista todellisuutta voi olla mahdoton kuvitella.

Ennakkotehtävä ei ollut ainoa päivän päätehtävää pohjustava elementti, vaan Lohjan menneisyyteen tutustuttiin vanhojen valokuvien ja ilmakuvioiden kautta. Keskustelimme siitä, miten maailman, yhteiskunnan ja kaupungin muuttuessa lapsen ja lapsuuden tarpeet ovat pysyneet lähes muuttumattomina (ks. kuvat). Ennen päivän päätehtävää perehdyimme diaesityksen avulla lyhyesti myös kaupunkisuunnittelun visioihin menneiltä vuosikymmeniltä ja -sadoilta. Tarkoituksena oli alleviivata sitä faktaa, että kaupunkia todellakin suunnitellaan ja visioidaan villistikin, ja välillä visiot jäävät visioiksi.

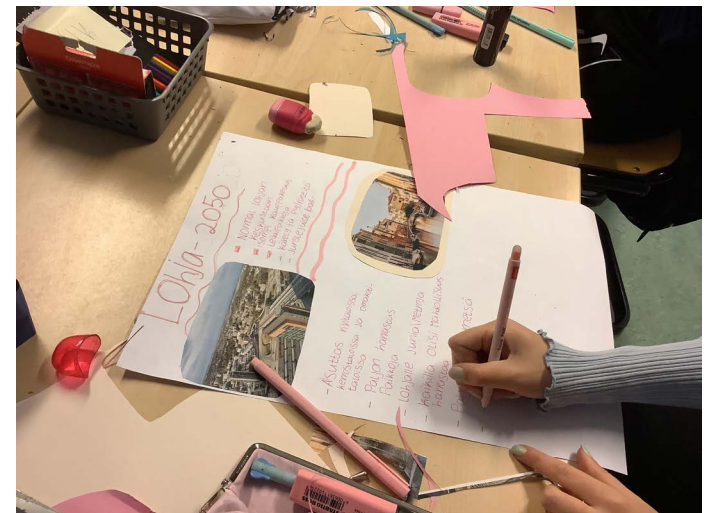

Esimerkkeinä käytettiin kuvia mm. Le Corbusierin ja Archigramin kaupunkiutopioista. Maailma muuttuu todellisuudessa visioihin verrattuna vähemmän, mutta tapahtuva on muutos monesti yllättävä ja ennakoimaton.

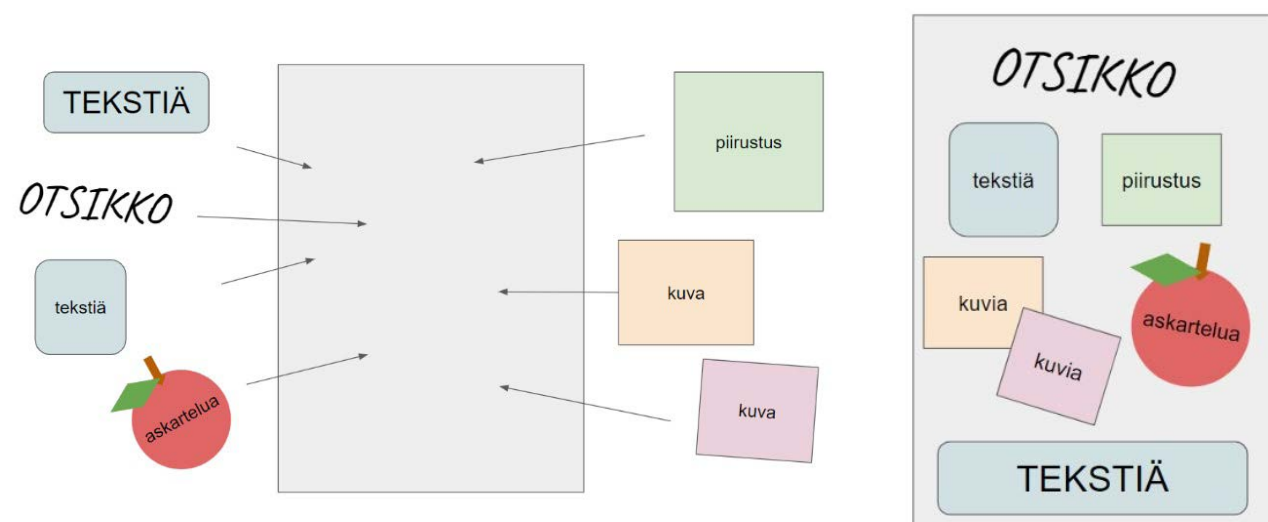
Tulevaisuusvisio: Lohja vuonna 2050

Tehtävän tarkoituksena oli kartoittaa lasten näkemyksiä ja toiveita kotikaupunkinsa tulevaisuuden suunnasta. Lapsia kehoitettiin miettimään kahta toisistaan poikkeavaa, mahdollista näkökulmaa tehtävään: He voisivat miettiä tulevaisuuden tilannetta lapsena olemisen kokemusasiantuntijana - tai aikuisena, kuten he vuonna 2050 tulevat olemaan. Tämä kahden näkökulman lähtökohta näkyy myös osassa lopullista töistä; lapset kertovat millainen Lohja on vuonna 2050 lapsille ja/tai aikuisille.

Tehtävän sisällöllistä toteutusta pohjustettiin myös aiemmin yhdessä laaditun kaupunkimallin kautta. Yhdessä kerätyt kaupungin eri elementit oli jaoteltu teemoiksi ja niihin oli lisätty ajatuksia herätteleviä kysymyksiä. Tällä tarkennuksella lapsia pyrittiin kannustamaan todella pohtimaan omia (myös tulevaisuuden) tarpeitaan ja näkemyksiään, eikä vain miettimään mikä olisi lapselle kivaa.

Kuvat 17 ja 18. Työn touhussa, julisteet hahmottuvat jo (KP)

Kuva 19. Tehtävänannossa ei pelätty rautalangasta vääntämistä

Tarkka muoto lopputuotteelle oli A3-kokoinen juliste sisältäen piirroksia, askartelua, kuvia, tekstiä ja otsikon. Julistetta varten oli mahdollisuus käyttää valmiiksi tulostettuja kuvia erilaisista ympäristöistä: kaupunkitiloista ympäri maailmaa, rakentamisen tavoista Suomessa nyt ja ennen, historiallisista kaupungeista, esimerkkejä erilaisista asuinalueista, rakennus- ja julkisivutyypeistä, kulkuvälineistä, liikennetarkaisista, virkistys-, ja luontopaikoista, luonnon elementeistä, lasten leikkipaikoista, harrastuksista ja vuodenaajoista.

Tehtävä oli siis hyvin moniulotteinen, täynnä mahdollisuuksia ja suoranaisesti vaikea. Jokaisen oppilaan kanssa keskusteltiin siitä, mitkä omat lähtökohdat tehtävään voisivat olla ja mikä itselle on tärkeää tuoda esille. Monelta kesti pitkään päästä sen kanssa vauhtiin. Lapsilla on osallistumishankkeen lisäksi käynnissä Kaupunkitarinoita -kirjan tekeminen, jossa he mm. visioivat omia unelmien kaupunkiaan. Monelta lapselta kysyttiinkin; Eikö Lohja 2050 voisi olla heidän unelmiensa kaupunki? Vastauksista jäi kuitenkin kuva, etteivät ne kaksi vastaa lasten mielikuvissa toisiaan.

Oppilaat kävivät prosessissaan kysymässä 'onko nyt hyvä' jolloin korostettiin lapsen oman näkemyksen tärkeyttä ja muistutettiin sen olevan jokaisen oma itsenäinen, henkilökohtainen työ. Jatkokehittelyyn tsemppattiin etenkin tarkentamaan julisteen ajatuksia, jos ne sellaista kaipasivat - esimerkiksi julisteeseen saattoi olla liimattuna jokin mielenkiintoinen kuva ilman tekstiä. Tehtävän ohjauksessa vältettiin kuitenkin ehdottomasti tarjoamasta ohjaustilanteissa ohjaajan omia mielipiteitä ja esimerkkejä 'oikeista vastauksista' vaan pyrkimys oli, että lapsi päätyisi omaan ratkaisuunsa, olihan nyt työn alla heidän toiveensa ja näkemyksensä.

Julistetehtävä oli sisällöllisesti niin laaja, että 1,5 tunnin työpajassa päästiin tehtävän kanssa vasta alkuun. Julisteet viimeisteltiin viidennessä työpajassa. Viikkojen hauduttelutauko saattoi olla onni onnettomuudessa, sillä jokainen tuolloin läsnä ollut oppilas sai palautettua valmiin työn. Julisteita kertyi yhteensä 22 kappaletta. Seuraavassa kappaleessa käydään läpi julisteen yhteenveto.

Kuva 20. Julistetta tekemässä. (TK)

Yhteenveto julisteista

Pääosin lasten visiot Lohjasta vuonna 2050 olivat kahdenlaisia: Ne oli nimetty - ja sisällöllisesti mietitty - joko jonkin tietyn teeman mukaan (otsikot kuten *Luxus-Lohja*, *Puisto kaupunki*) tai yleisesti useita teemoja käsitteleviä (otsikot kuten *Lohja 2050*). Alle puolet oppilaista teki julisteeseen tehtävän alustuksen mukaisen jaon aikuisia tai lapsia koskevien teemojen välille.

Yhteenvetoa varten julisteet on käyty läpi ja niissä esitetyt maininnat eri näkemyksistä on laskettu yhteen. Maininnat on tämän lisäksi jaoteltu teemoittain paremman yleiskuvan saamiseksi. Lasten toiveet ja näkemykset olivat kuitenkin niin yksilöllisiä, että kaikki toiveet on mainittu teemoittain listauksessa seuraavalla aukeamalla. Kaikki julisteet löytyvät liitteestä 2.

Top 5 yksittäiset maininnat (kpl):
harrastuksia (12)
töitä (11)
Normal (8)
huvipuisto (7)
metsä (5) / lisää kauppakeskuksia (5)

Lasten julisteisiin on kirjoitettuna sisään monenlaisia näkemyksiä, toiveita ja mielipiteitä - lapsuuteen liittyviä erityispiirteitä mutta myös vahvaa sosiaalista omaatuntoa. Vaikka esitettyjen näkemysten perusteella vuoden 2050 Lohja näyttää monenlaiselta, on niistä tulkittavissa myös yhteneväisyyksiä, joista voi lukea ajan trendejä ja ryhmälle yhteisiä tärkeitä asioita, kuten arvoja ja elämäntyylin ilmentymiä. Tehtävänannon hengen mukaisesti lasten näkemykset tulevaisuuden Lohjasta ovat myös arkisia ja konkreettisia - jopa useimmat helposti toteutettavissa - ja jo toteutumassa.

Kymmenvuotiaat muijalalaiset arvostavat luontoa ja ovat aktiivisia harrastajia - mutta ovat myös kiistattomasti kuluttajia ja kaupallisen yhteiskunnan jäseniä. Yllättävästi erityisen polttava aihe tälle ryhmälle on kaupallisten palvelujen laatu, sillä Lohjalle toivotaan parempia mahdollisuuksia shoppailuun: lisää kauppakeskuksia, isoja ja korkeita kauppia, vaatekauppa ja karkkikauppa. Yksittäisistä liikkeistä tanskalainen päivittäistavaraliike *Normal* on erityisen

toivottu, ja se keräsikin julisteissa huimat 8 erillistä mainintaa. Lapset siis ovat täysin tietoisia pääkaupunkiseudulla suosituista liikkeistä ja siitä mistä jäävät Lohjalla ainakin (vielä tois- taiseksi) paitsi. Asiaa tiedusteltaessa lapsilta, he näkevät kaupungin ajanvieron paikkoina. Myös *Normalin* ominaispiirre on mutkitteleva rakenne, joka mahdollistaa ajan vieton ja viivyttelyn tuotteita tutkimalla.

Harrastustoiminnan merkitys lapsille näkyy myös tuloksissa ja se on kerännyt eniten yksittäisiä mainintoja (12 kpl). Erityisesti suosittuja lajeja Muijalassa ovat ratsastus ja jalkapallo.

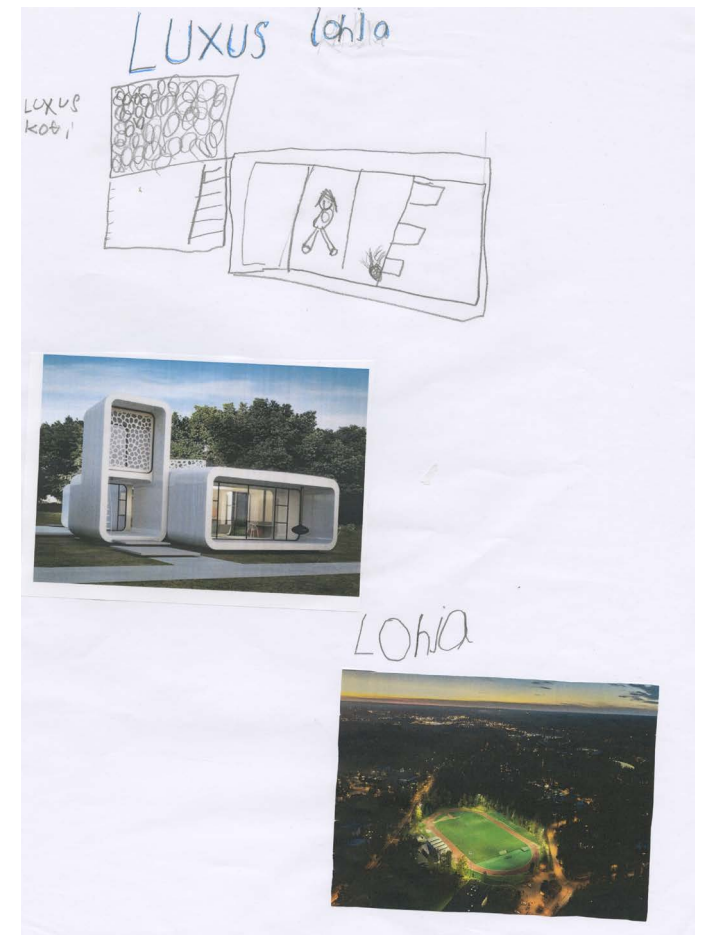
Luonto ja virkistysalueet herättävät monenlaisia toiveita: Toivotaan lisää metsiä, puistoja, puita ja niittyjä, lisää uimarantoja, uima- paikkoja, leikkipuistoja ja leikkipaikkoja. Luonnon ääreen toivotaan lisää erilaisia toimintamahdollisuuksia: näköalapaikka, metsäleikkipaikka, isoja, pieniä ja kauniita luontopaikkoja, paikkoja joissa nähdä kukkia. Luonto halutaan toiminnallistaa osaksi aktiivista arkea ja virkistystä.

Kymmenvuotiailla on tarkkanäköinen ymmärrys aikuisuudesta: Työpaikkoja käsiteltiin yhdessätoista julisteessa. Toki tehtävänannossa toivottiin aikuisnäkökulman mukaan tuomista, mikä saattaa selittää työn suuren painotuksen. Sosiaalinen omatunto on kuitenkin vahvana läsnä; halutaan asioiden olevan ilmaisia, että olisi varaa kaikkeen, talot ja koulutus eivät maksaisi, harrastukset ovat edullisia, olisi enemmän ruokaa ja vaatteita sekä kaikilla olisi mahdollisuus harrastaa. Koulutuksesta ja kouluista kannetaan huolta, toivotaan että kaikilla on mahdollisuus koulutukseen, koulut säilytetään ja niitä tulisi lisää ja ne olisivat lähellä.

Tulevaan suhtaudutaan selkeästi optimistisesti ja etenkin erilaisiin, futuristisiin, liikkumismuotoihin (lentävät tai itseohjautuvat autot, vuoristorataa tai liukumäkeä pitkin kulkeminen) lapset suhtautuvat ennakkoluulottomasti. Paikallisesti vahva autoilukulttuuri ei erotu vastauksista vahvana arvona, joskin liikkumisen toivotaan olevan helppoa, autoteitä paljon ja autolla oli pystyttävä ajamaan metsän äärelle. Juna- ja metroliikenne sai kaksi mainintaa, parempaa paikallisbussien liikennöintiä (kuten

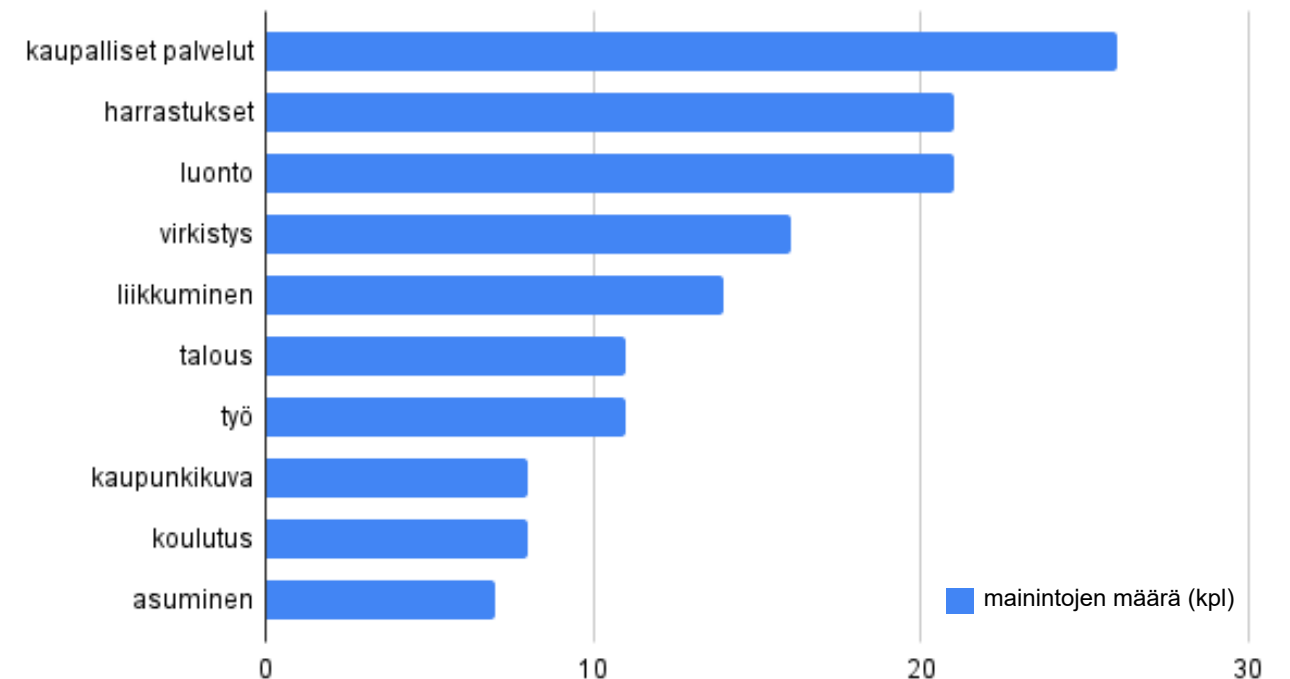
Kuvat 21-26 (yllä ja seuraava aukeama). Esimerkkejä valmiista julisteista

Helsingissä) toivoi yksi oppilas.

Kaupunkitilaan ja rakennuksien ulkomuotoon toivotaan värejä, kauniita kaupunkipaikkoja, isoja, korkeita rakennuksia ja moderneja taloja.

Mainitut asumismuodot ovat perinteiset omakotitalo, rivi- ja kerrostalo, sekä seikkailumielestä kertova puumaja. Maaseudun arvot näkyvät vain yhden oppilaan toivoessa lisää maatiloja, pelloja ja kotieläimiä.

Kaikki maininnat teemoittain jaoteltuina. Kirjasinkoko havainnollistaa mainintojen esiintyvyyttä julisteissa. Mainintojen määrä numeerisena, jos niitä on enemmän kuin yksi. Kaikki julisteet ovat kootusti liitteessä 2.

kaupalliset palvelut:

Normal 8
lisää kauppakeskuksia 5
kauppoja 4
lähikaupat 2
isompi kauppakeskus
iso karkkikauppa
kaupat isoja
korkeita kauppoja
vaatekauppoja
Miny
Jungle juice bar

harrastukset:

harrastuksia 12
futiskenttä 4
ratsastus 4
urheilukenttä

luonto:

metsä 5
uimarantoja 4
puistoja 3
ei roskata
lisää puita
kauniita luontopaikkoja
näköalapaikkoja
ulkoilualueita
pieniä ja isoja luontopaikkoja
metsäleikkipaikkoja
paikkoja missä nähdä kukkia
niittyjä

virkestys:

huvipuisto 7
leikkipaikka, -puisto 4
eläintarha 2
veneily
kiipeilypuisto
kirjasto

liikkuminen:

vuoristorataa pitkin 2
kävely- ja pyöräteitä 2
juna/metro Lohjalle 2
lähibussit
helppoa liikkumista
paljon autoteitä
autolla pääsee metsään
liukumäkiä pitkin
itseohjautuvat autot
lentäviä autoja
autoja ei tarvita

talous:

kaikki on ilmaista 2
talot ei maksa
koulu ei maksa
ratsastus 30e vuodessa
enemmän vaatteita
enemmän ruokaa
olisi varaa kaikkeen
kaikki on halvempaa
rahaa
kaikilla mahdollisuus harrastaa

työ:

työpaikkoja 11

kaupunkikuva:

värikkäitä taloja 2
moderneja taloja
isoja ja kauniin värisiä rakennuksia
korkeita rakennuksia
kauniita paikkoja
lisää taloja
valoisa

koulutus:

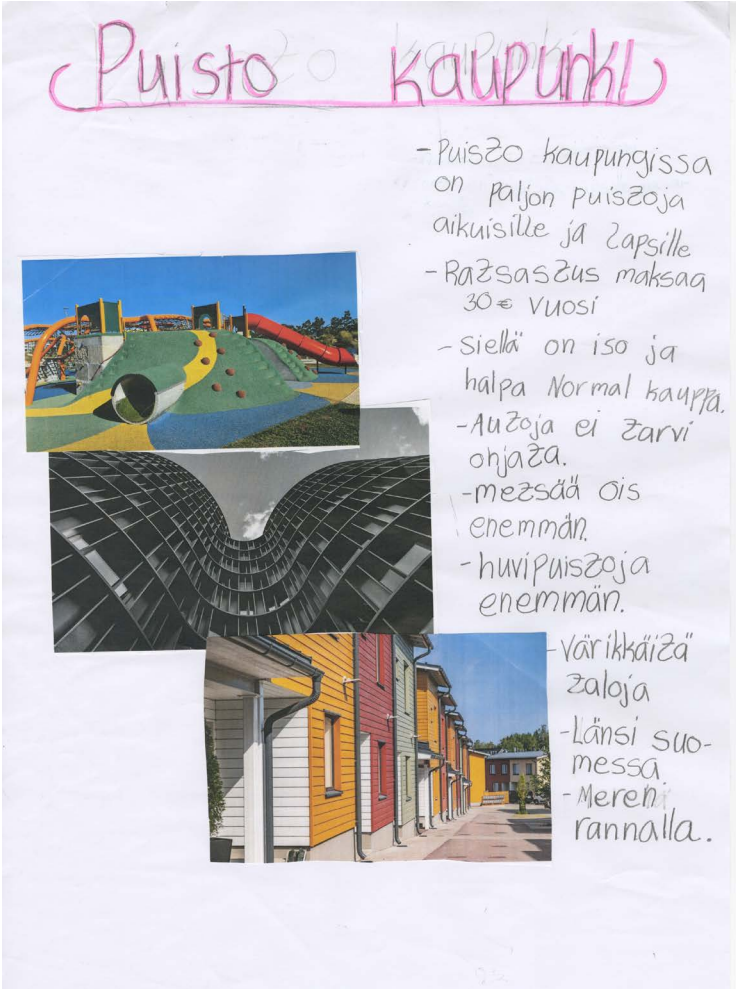
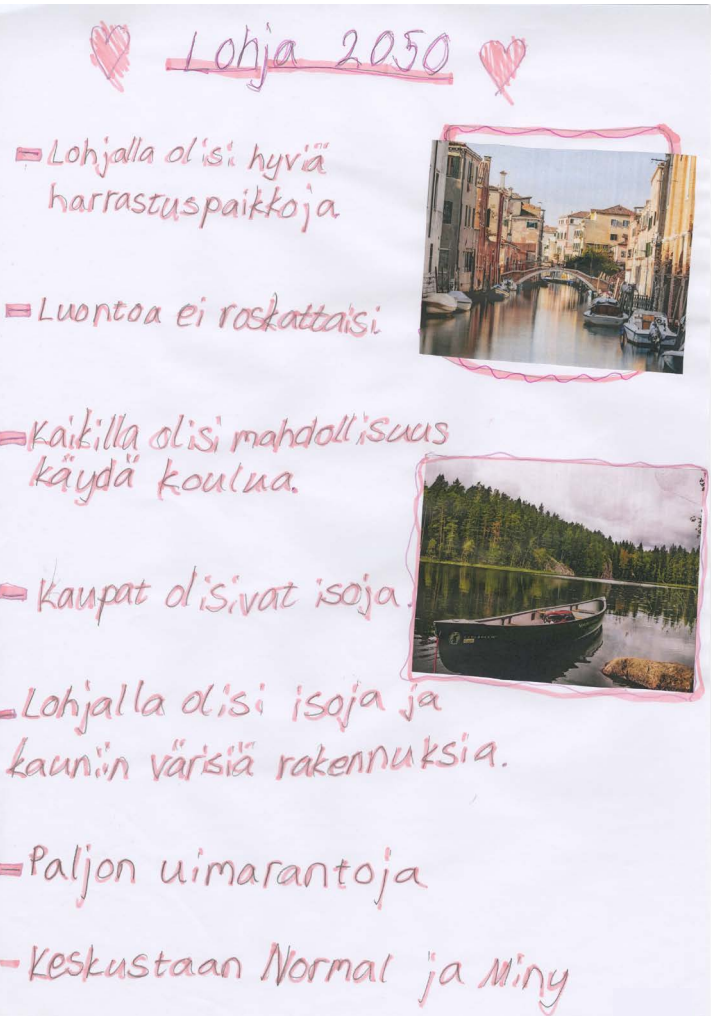
kaikilla mahdollisuus kouluun 4
koulut säilytetään
lisää kouluja
ei tule läksyä
koulut lähellä

asuminen:

omakotitaloja 2
puumaja 2
rivitaloissa, kerrostaloissa ja omakotitaloissa
enemmän koteja
luxus koti

muut yksittäiset vastaukset:

perhe
paljon juhlia
hauska
Luxus Lohja
hotelli
pankki
internet ja puhelimet säilyvät
kaakaokone työpaikalle
lisää maatiloja
kotieläimiä
enemmän peltoja
lemmikkejä
lisää banaaneja

4.3 Kolmas työpaja

Arkiliikunta. Miten liikut lähiympäristössäsi: piirrä koulumatkasi, kysely itsenäisestä liikkumisesta

Kolmannen työpajan tavoitteena oli kartoittaa lasten käsityksiä lähiympäristöstään, sekä tapoja liikkua ja kulkea paikasta toiseen. Tehtävät koskettivat lasten koulumatkoja ja itsenäistä liikkumista fyysisessä lähiympäristössään; miten ja millaisena lapset kokevat lähiympäristönsä ja onko itsenäiselle liikkumiselle jotain rajoitteita.

Muijalan koulussa on noin 170 oppilasta, ja osa lapsista kulkee koulumatkan koulukyydityksellä ja osa itsenäisesti kulkien (ts. jalan tai pyörällä). Työpajassa läsnä olleista nelosluokkalaisista oman kertomansa mukaan oppilaista 10 kulkee kouluun itsenäisesti ja 8 oppilasta koulukyydillä.

Koulumatka

Ensimmäisenä tehtävänantona oli piirtää oma koulumatka sellaisena kuin se on; millaisia mielenkiintoisia tai vaikka pelottavia paikkoja matkan varrelta löytyisi.

*“piirrä matkasi kouluun
koti ja koulu, sinä itse
mitä näet matkalla:
kivat ja mielenkiintoiset paikat
varovaisuuden paikat”*

Yleisesti lasten itsenäistä liikkumista ei tue kuljetun reitin koettu vaarallisuus, odotuksena siis oli, että lapset toisivat piirroksissaan jollain tavoin esille jos matkan varrelle osuisi selkeitä vaaranpaikkoja. Tärkeää myös oli, millainen kokemus päivittäinen koulumatka on; tarjoaako se lapsille muita hyötyjä, kuten sosiaalisia kontakteja, riittävästi virikkeitä tai mieleen jääviä paikkoja, jotka auttavat heitä suunnistamaan ympäristössä.

Tehtävä oli jälleen haastava, erityisen haastava heille, jotka kulkevat kouluun kyyditettyinä: kenen tahansa on vaikeaa hahmottaa kilometrien mittaista matkaa kokonaisuutena ja tuottaa siitä ymmärrettävä piirros. Lopulta lapset ratkaisivat

kuitenkin heränneet ongelmat ja onnistuivat tehtävässä alkukankeuksien jälkeen hyvin. Kaikki läsnä olleet lapset eivät palauttaneet piirrosta, mutta niitä kertyi silti analysoitavaksi 18 kappaletta.

Yllättävän monelle lapselle tehtävänanto tuntui nurinkuriselta ja oudolta: miten *matka* siirretään visuaaliseksi *paperille*? Osa oppilaista koki koulumatkan niin pitkänä ettei se mahdu yhteen annettuun A4-paperiin. Tämän ongelman ratkaisemiseksi kannustettiin ottamaan reilusti lisäpaperia ja osa lapsista ratkaisikin ongelman lisuuden palauttamalla usean paperin yhteen teipatun piirrospötkön.

Tarkastelemalla esimerkiksi lasten piirroksissa esitettyä ympäristön laajuutta tai sen esitystapaa, koulumatkapiirrokset voidaan tulkita myös kognitiivisina karttoina lapsen kehityksen asteesta ja kypsyydestä hahmottaa omaa lähiympäristöään. (Kaaaja & Kyttä 2001).

Tässä raportissa on kuitenkin keskitytty tulkitsemaan vain niiden sisällöllistä antia eli sitä mitä lapset niillä omista kokemuksistaan ja tavoistaan suhteessa ympäristöön viestivät. Piirrosten tulkitsemiseksi lapsia myös haastatettiin epämuodollisesti piirustusprosessin aikana kuvien sisällöstä ja kuljetusta koulumatkasta tarkemmin. Osa oppilaista kertoi lisätietoja koulumatkastaan tai piirroksen sisällöstä hyvin niukkasanaisesti.

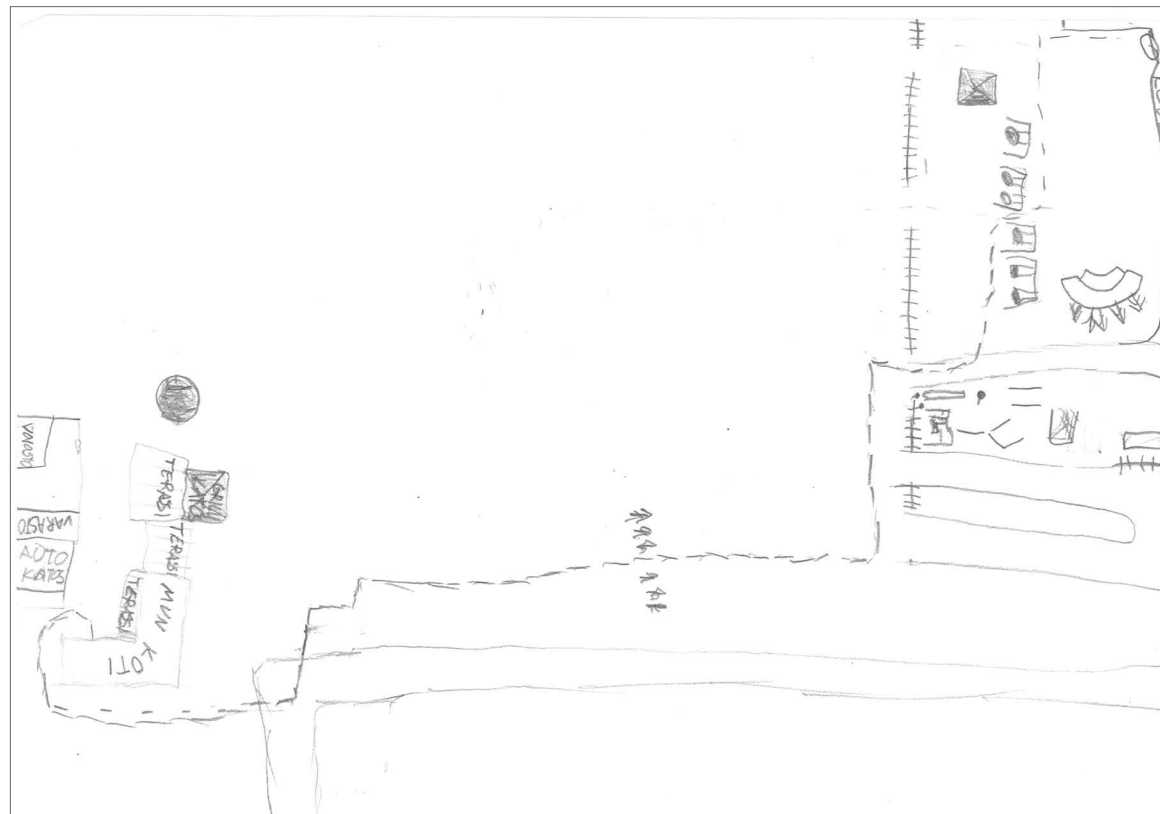
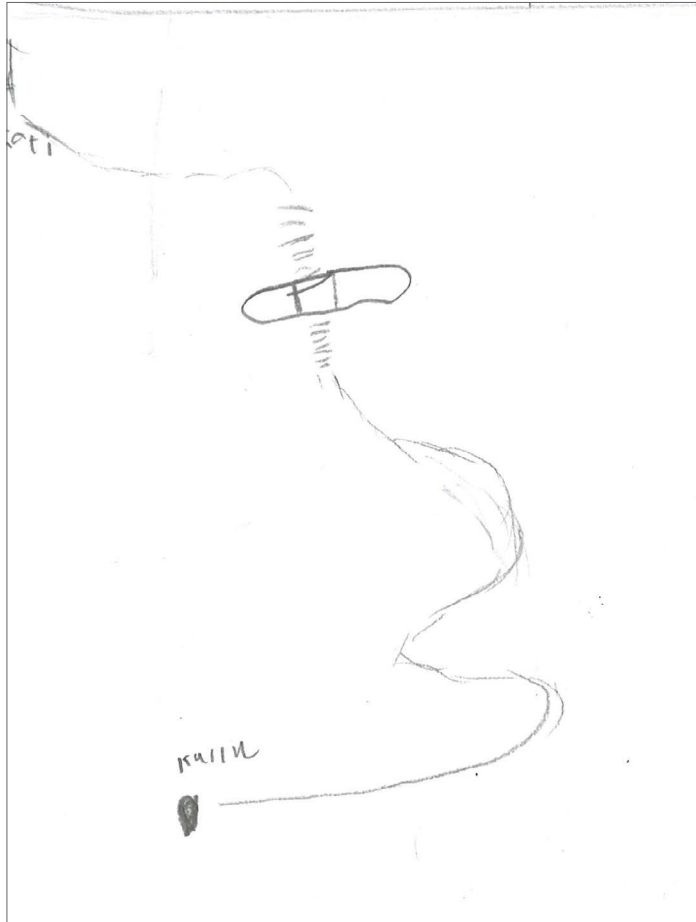
Yhteenvedossa ei ole esitettyinä kaikkia lasten piirtämiä koulumatkakuvia, vaan siinä olevien esimerkkikuvien kautta havainnoidaan lasten kertoman mukaista ympäristön laatua ja siinä havaittuja ominaisuuksia, kuten maamerkkejä, reittejä ja rajoja. Kaikki piirrokset löytyvät liitteestä 3.

Tehtävän suorittamisessa luokka jakautui tehtävässä teemallisesti kahteen ryhmään; itsenäisesti kouluun kulkeviin ja koulukuljetettaviin. Piirustukset tarjoavat katsauksen siitä millaisena lapset koulumatkansa kokevat, kuljetaan se sitten maastossa tai kyyditysvälineessä. Lähtökohdaksi kulkutavan lisäksi valikoitui oppilaan oman koulumatkan pituus.

Kuvat 27 ja 28. Kuvista näkee, miten kouluun kävellään lähistöltä ja ympäristö on piirtäjälle tuttu. Molemmissa piirroksissa on hyvin tunnistettava Muijalan keskus: raiteet ”ylhäällä”, alueen metsäisyys, pientalovaikaisuus ja koulun kaareva muoto. Toinen piirtäjästä tulee kouluun sen länsipuolelta ja toinen itäpuolelta.

Oma koti ja koulun pihan toiminnot on piirretty yksityiskohtaisesti. Ylemmässä kuvassa tuttu koira tervehtii koulun kulmalla. Alemmassa kuvassa on nähtävissä radan varren kerrostalot, päiväkotina Onnenomina ja Kajopuisto sekä koulukavereiden kohtaamispaikka.

Kuvat 29 ja 30. Kouluun kävellään läheltä, mutta matka ei tarjoa paljoa virikkeitä. Matkan varrelta, kodin ja koulun väliltä, voi kuitenkin tunnistaa maamerkin; yllä alikulku, alla kuusiaita

Yleistä lasten piirustuksista

Valtaosassa lasten piirroksista korostuivat tutuimmat paikat, eli lähtöpaikka (kotipiha) ja määrämpää (koulun piha). Ne piirrettiin pääasiassa yksityiskohtaisesti ja visuaalisesti tarkimmin sekä ne ovat lasten tärkeimpiä ympäristöjä, joissa vietetään aikaa. Lapset piirtävät sen minkä tietävät.

Muijalan keskus kouluineen jäsentyy alueen vieritse kulkevan junaradan eteläpuolelle ja monessa piirroksessa rata näyttäytyy alueen reunana, rajana paperin laidalla. Kuvissa ei esiintynyt uhkaavia tai pelottavia elementtejä tai tunnelmaa, mutta rata on lapsilta kielletty alue. Muita tunnistettavia rajoja ovat metsä- ja asuinalueiden rajat, autotiet, sekä alueen sisäiset rajat kuten aidatut alueet.

Maamerkkejä alueella ovat koulun ja sen pihan lisäksi päiväkotin Onnenomena, leikkipuisto, koulun pihasta lounaaseen sijaitseva vanha kuusi-aita, puut ja muut istutukset, sosiaaliset maaston kohdat (tapaamispaikat, naapurit, koirat), suojatiet ja alikulku, lähikauppa, mainostaulu, liikenneympyrät, kerrostalot, kavereiden kodit ja polku metsän läpi.

Matkanteko on lapsille usein sosiaalinen tapahtuma. Jalan tai pyörällä kuljettu matka kuljettiin usein kaverin kanssa sovituksessa kohdassa tavaten, joko yhteen tai molempiin suuntiin. Koulumatka etenkin kotiinpäin saattoi olla paikka leikille ja viivytelyle, eräskin oppilas kertoi tavallisesti 10 minuutin matkan kestävän kotiin päin kuljettuna 40 minuuttia. Muijalalaisilla lapsilla on luokkakavereistaan ja sisaruksistaan matkaseuraa, taitettiin matka itsenäisesti tai kyydillä. Myös lähiyhteisön muut jäsenet ovat tärkeitä ja oleellinen osa koulumatkaa ja piirrokseen muistettiin kirjata naapurit, tutut koiranulkoiluttajat ja koulumatkaa pihoistaan valvovat koirat.

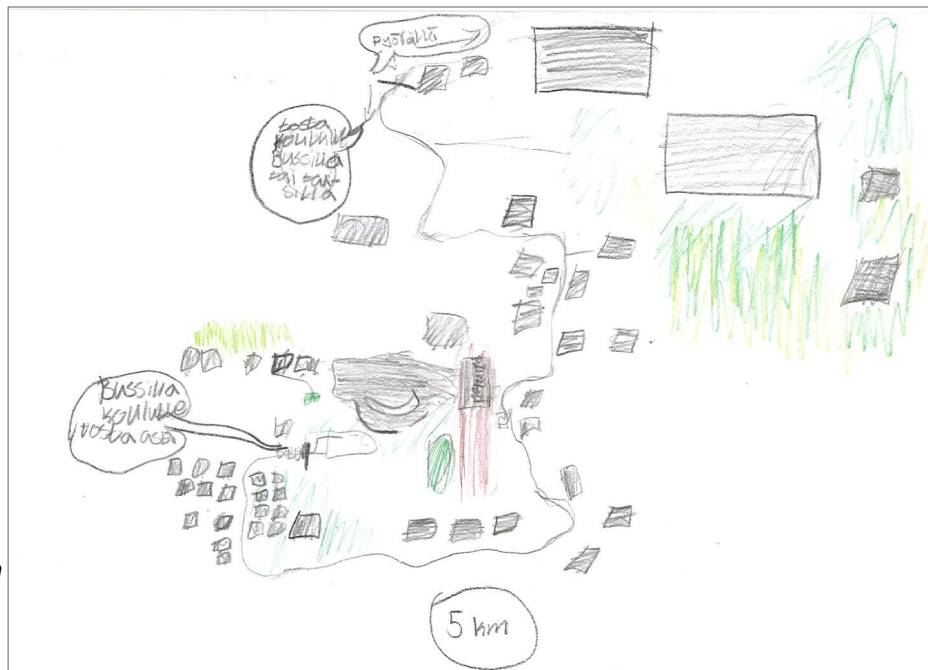
Oletuksena tehtävässä oli se, että kävellen tai pyörällä kouluun kulkevat lapset hyötyvät itse kuljetusta koulumatkasta ja ympäristö tarjoaa enemmän virikkeitä ja mahdollisuuksia, kuin bussin ikkunasta katsottuna. Osan lapsista

koulumatka onkin selkeästi aktiivinen, tarjoumatäyteinen matka. Osa piirretyistä kuvista kertoi kuitenkin ympäristön monotonisuudesta (toistiset elementit), virikkeettömyydestä (yksityiskohtien vähyys) tai suoranaisestä tylsyydestä (tie tyhjyyden läpi). Vaikka matka olisi taitettu itsenäisesti, on se voinut olla passiivista toimintaa, esimerkiksi huomio on ollut jossain muussa.

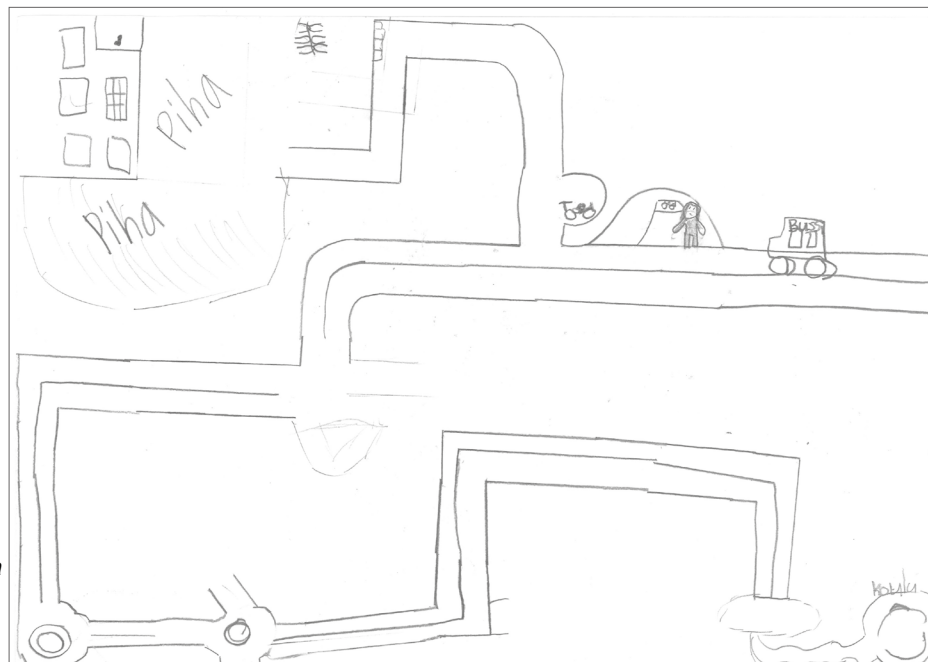
Monen koulukyyditettävän piirrokset kertovat lasten tavasta viettää aikaa, eli lasten keskinäisestä kulttuurista. Osalle oppilaista koulumatkalla ei ole ympäristön kanssa mitään tekemistä; Se on koulukavereiden seurassa kännykän kanssa kulutettua aikaa, eikä se tapahdu suhteessa ympäristöön. Eräs oppilas väitti kiven kovaan, ettei katso ikkunasta kertaakaan matkan aikana - häntä lienee uskottava. Vaikka kulkuvälineen kyydissä taitettu matka poikkeaa itsenäisesti maastossa kuljetusta matkasta, voi osasta kyyditettyjen koulumatkalaisten piirroksista silti löytää tuttuja maamerkkejä (liikenneympyrät, k-kauppa, mainostaulut). Koulukyydillä kuljettuna matka pysäkillä kuljetaan useimmiten kävelen tai pyörällä.

Lapsilta tiedusteltu liikenteen mahdollinen vaarallisuus ei tullut ilmi piirroksissa tai haastattelussa. Vaikka koulun editse kulkeva pitkä suora tie mahdollistaa suuren nopeuden autoilijoille, on kiihdyttäminen kuulemma harvinaista ja suojatien yli pääsee tarvitessaan kulkemaan hyvin. Eräs koulukyydityksen sijaan toisinaan kouluun myös pyöräilevä pitkän matkan oppilas kertoi maantien tietyn kaarteiden vaaranpaikasta yksityiskohtaisesti. Maantien laita kuljettu koulumatka ja sen vaihtelevat turvallisuusolosuhteet ovat ilmiö kuntatasolla, mutta eivät tämän hankkeen keskiössä. Vaaranpaikat siis kyllä tunnutaan tunnistettavan, mutta niitä ei liene olevan koulun lähiympäristön liikennetarkoituksissa.

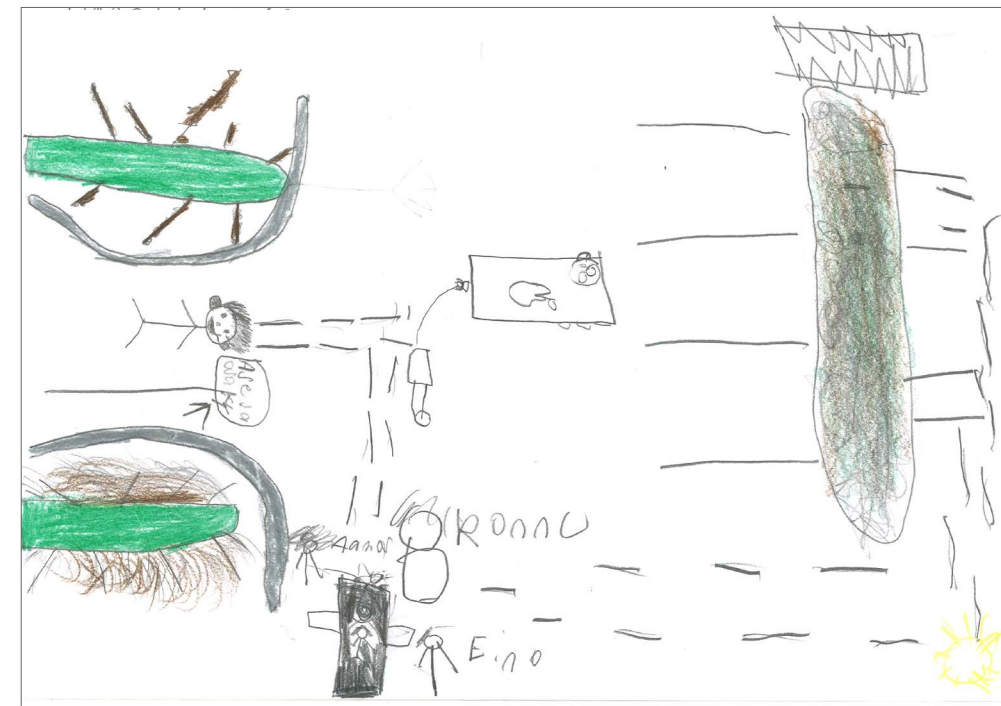
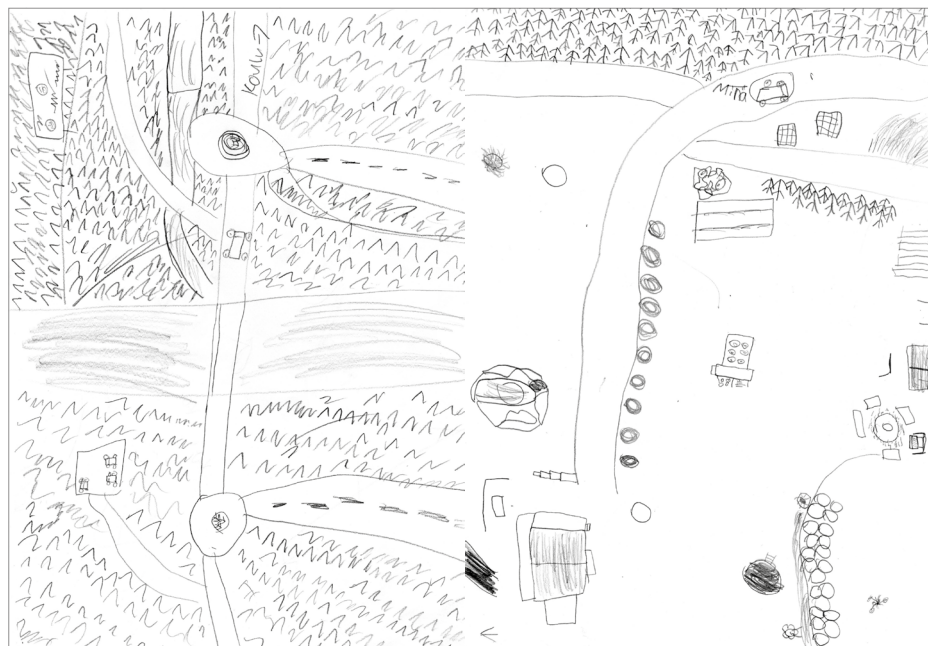
Kuva 31. Koulumatka on pitkä, mutta se on silti oppilaalle tuttu, sillä se kuljetaan toisinaan myös pyöräillen. Mittakaava on haastanut oppilasta, mutta kokonaisuus hahmottuu hyvin, kotipiha ja koulun rakennukset erottuvat.

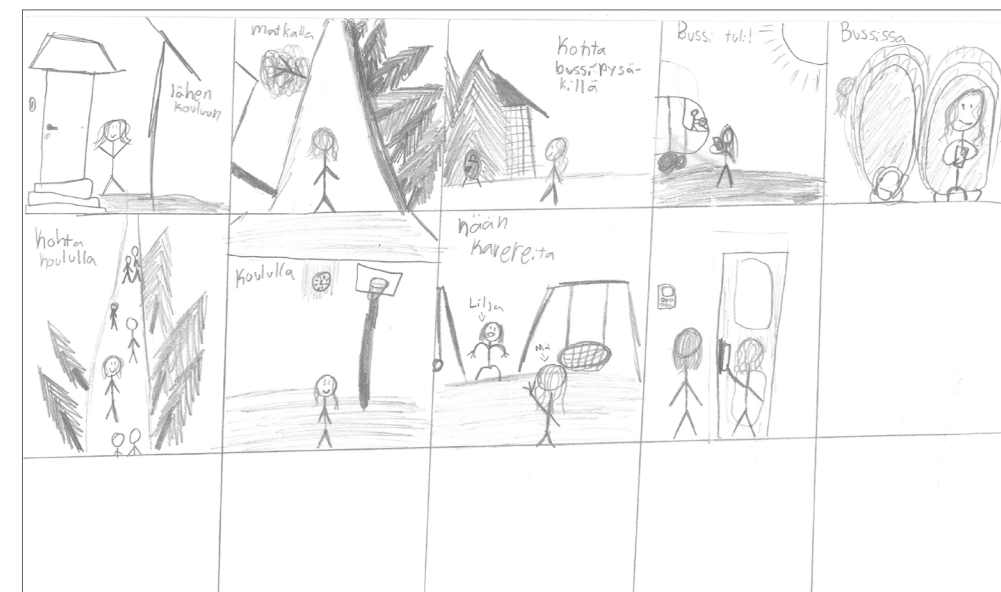
Kuva 32. Koulumatka sisältää pyöräilyn liityntäparkkiin. Koulukyyti kuljetaan isoja teitä pitkin: ainoina tunnusmerkkeinä toisteiset liikenneympyrät koulua lähestyttäessä.

Kuva 33. Kotipiha on virikkeellinen ja täynnä siihen jäsenyviä toimintoja. Koulumatka taas on villinä hahmotettu yhdistelmä liikennejärjestelyä (eri mittakaavaiset tiet, liikenneympyrät, liittymät) ja metsää.

Kuva 34. Koulumatka on aikaa kavereiden seurassa mutta kännykän kanssa, mielellään kännykkä vielä kiinni latauksessa.

Kuva 35. Koulumatka on sarja tapahtumia: ensin kävellään bussipysäkillä, josta matka jatkuu koulukyydillä kännykkää selaten. Koulun pihasta löytyvät kaverit ja tutut toiminnot.

Kuva 36. Yksityiskohta piirroksista: Koulutaksissa yhdessä kavereiden kanssa kännykät käsissä

Kysely

Kolmannessa työpajassa kerättiin koulumatka-piirrosten lisäksi tietoa yksinkertaisella pape-rikyselyllä. Lyhyen ja ikätasoisien kaavakkeen avulla saatiin lisää tietoa lasten tavoista liikkua itsenäisesti ja eri liikennevälineillä. Lisäksi ky-selyllä pyrittiin kartoittamaan leikin ja ajanvieron ympäristöjä Muijalan keskuksen alueella.

Kysely sisälsi seuraavat kysymykset:

- Millä kuljet kouluun? Koulumatkasi pituus kilometreissä
- Minne kuljet kävellessä? Kerro myös kenen kanssa ja miten pitkän matkan
- Minne kuljet pyörällä? Kerro myös kenen kanssa ja miten pitkän matkan
- Minne kuljet autokyydillä?
- Minne kuljet linja-autolla? Kerro myös kenen kanssa kuljet
- Tässä kyselyssä on ilmasta otettu kuva Muija-lan koulun ympäristöstä. Piirrä kuvaan ja kerro tähän paikkoja missä leikit tai vietät aikaa kave-reiden kanssa. Jos paikka on kuvan ulkopuolel-la, kerro siitä tähän

Kysely kuvaliitteineen on liitteessä 4.

Työpajapäivänä oli pois valitettavan moni oppi-laista, joten kyselykaavakkeita jätettiin luokkaan poissaolijoita varten. Osa koululaisista myös otti kyselyn kotiin myöhemmin täytettäväksi. Kyse-lyn palautti lopulta 16 oppilasta - toisin sanoen kyselyyn jätti vastaamatta yli 30% luokan oppi-laista, minkä vuoksi koko ikäryhmän tilanteesta Muijalassa ei saa täysin kattavaa kuvaa. Yh-teenvedossa tarkastellaan siis lähinnä vastaus-ten suuruusluokkia ja vastauksissa esiin tulevia ilmiöitä, kuin absoluuttisia prosenttimääriä. Kyselyn kysymykset olivat avokysymyksiä, jotta lapset saisivat itse sanallistaa omaa liikkumis-taan.

Koulumatkat

Vastaajista kävellessä kouluun ilmoitti tulevansa 10 oppilasta (koulumatkan pituus 0,1-2,5 km) ja kyyditettyinä 6 oppilasta (5-30 km).

Kävely ja pyöräily

Vastausten perusteella muijalalaiset lapset liikkuvat itsenäisesti hyvin ja pitkiä matkoja. Melkein kaikki vastaajat (13 kpl) ilmoittivat kulkevänsä kilometrien matkoja itsenäisesti ja loputkin vastaajat kertoivat aktiivisesta liikkumi-sesta arjessaan.

Kaikki vastaajat kertoivat liikkuvansa pyö-räillen. Yksi lapsi kertoi, ettei kävele oikein minnekään, mutta vastasi kuitenkin pyöräilevän-sä useiden kilometrien matkoja. Lapsista puolet ilmoitti kulkevänsä vähintään kilometrin matkan itsenäisesti kävellessä ja kolme neljäsosaa ilmoitti kulkevänsä vähintään kilometrin matkan itse-näisesti pyöräillen.

Pisin yksittäinen ilmoitettu matka oli kävellessä 4km ja pyöräillen 5km. Koulumatkan lisäksi lapset kulkevat kävellessä ja pyöräillen pääasial-lisesti kauppaan, kaverin luo tai bussipysäkille. Lisäksi kävellessä mennään metsään, treeneihin ja koiran kanssa lenkille, pyöräillen taas mum-molaan, lenkille ja Muijalan keskukseen.

Autoilu

Pidemmät matkat harrastuksiin ja kauppaan kuljetaan Muijalassa autokyydillä. Yhdykunta-rakenteensa ja sijaintinsa ansiosta Muijalassa - kuten Lohjalla muutenkin - autoillaan paljon. Lapset kulkevat autokyydillä harrastuksiin (10 kpl) ja kauppoille (9 kpl) sekä **kuusi lasta ilmoit-ti kulkevänsä autolla ”kaikkialle”**. Muita au-toilun kohteita olivat lapsille koulu, vanhemman työpaikka, kaverin ja vanhemman luo tai muille sukulaisille.

Linja-autolla liikkuminen

Linja-autolla Muijalassa kuljetaan lähinnä kouluun - jos matka on riittävän pitkä. **Puolet lapsista ilmoittivat, etteivät kulje linja-autol-la minnekään.** 5 ilmoitti kulkevänsä kouluun, 3 koulu-uintiin ja muihin koulun menoihin ja 2 ulkomailla perheen kanssa.

Minne kuljet kävellessä?

”Kuljen kävellessä lähikauppaan ja 4 km ja bussipysäkille ja joskus kaverin kanssa”

”Taksipysäkille 500m”

”Kuljen kävellessä kouluun ja kavereille, kuljen yleensä yksin ja kouluun on alle 200 metriä ja kavereille vaihtelee”

”Vähän yli 2 kilometriä kouluun yksin, mutta tulen välillä kavereitten kaa kotiin koulusta”

Minne kuljet pyörällä?

”Kuljen pyörällä pidempiä matkoja kavereiden kanssa 1-3 km”

”Yleensä kaupalle ja kouluun kaverin kanssa 3 kilometriä”

”Kuljen pyörällä kauppaan isoveljen kanssa 4 km”

”Kouluun 2 km yksin”

”Esim. tänne Muijalaan mun pikkusiskon kanssa pyöräillään 5 km”

Minne kuljet autokyydillä?

”Minä kuljen vähän kaikkiin paikkoihin autolla mutta yleensä johonkin kauppoille”

”Tallille, kauppaan, (joskus) kouluun, uimahalliin”

”Melkein kaikkialle”

”Kouluun ja treeneihin”

Minne kuljet linja-autolla?

”En minnekään”

”En kulje linja-autolla koska meillä on oma auto”

”En minnekään, koulu-uintiin”

”Uima-halliin luokan kanssa ja ulkomailla perheen kanssa”

Kerro paikkoja missä vietät aikaa

”Vietän aikaa futiskentällä ja koululla”

”Kavereiden kodit, oma koti, koulu, uimahalli”

”Syväne koulun seinässä”

”Vietän kavereiden kanssa aikaa yleensä meillä tai kavereilla”

Karttatehtävä leikin ja ajanvieron paikoista

Ajan vion ja leikin ympäristöjä ovat useimmilla koulun piha ja oma tai kaverin koti. Selvä enem-mistö (11 kpl) vastaajista ilmoitti viettävänsä koulun pihassa aikaa, 7 viettää aikaa omassa kodissa, 4 kaverin luona ja 3 puistoissa. Muita mainittuja ajanvion paikkoja olivat uimahalli, mummola ja päiväkodin piha.

Yhteenveto ja reflektio työpajasta

Muijalan keskuksen taajamamaisuus tukee ympäristön lapsiystävällisyyttä ja tarjoaa lapsille hyvät edellytykset itsenäiseen liikkumiseen. Paikasta toiseen liikkuminen on turvallista ja etäisyydet ovat sopivia kulkea itsenäisesti. Koululaiset kulkevat koulumatkansa tutussa lähiympäristössä ja monesti yhdessä kaverin kanssa.

Piirrokset koulumatkoista kertovat hyvin hahmottuvasta Muijalan taajaman ydinalueesta ja osa lapsista osaa hyödyntää lähiympäristönsä mahdollisuuksia hyvin ja ne sijaitsevat heidän reittiensä varrella. Osalla lapsista koulumatkana toimiva lähiympäristö on virikkeetön ja tylsä, eikä tarjoa mahdollisuuksia vuorovaikutukseen (ks. kuvat 37-42).

Vaikka koulukavereista ja sisaruksista on lapsille seuraa, vaikuttaa kännykkä olevan myös tärkeä seuralainen. Moni aikuinen varmasti tunnistaa itsensä osana samaa ilmiötä, mutta siinä missä aikuinen tekee itse valintansa omasta ajankäytöstään, hyötyisi kehittyvä lapsi koulumatkan tarjoamasta arkiliikunnasta.

Itsenäisen liikkumisen määrä kyselyn perusteella vaikuttaa olevan hyvä ja lapset oman kertomansa mukaan liikkuvat aktiivisesti, suurin osia hyvinkin pitkiä matkoja. Tutkitusti lasten liikunta-aktiivisuus kuitenkin laskee, mitä vanhemmaksi lapsi tulee (Kokko & Marti 2023). Koululaisten koulumatkan pituuteen on suunniteltulla vaikeaa vaikuttaa, mutta esimerkiksi kou-

luverkon tiheydellä voi puuttua siihen, kuinka moni oppilas kulkee kouluun kyyditettynä. Kouluyksiköiden koon kasvaessa ja kouluverkon harventuessa yhä useammat oppilaat kulkevat koulumatkansa yhä kauempaa kyyditettyinä.

Koulukyyditettävien lasten piirroksista sen sijaan herää kysymys, millaisena Muijala kauempaa kouluun tuleville lapsille näyttäytyy. Tunnistettavia maamerkkejä piirroksissa olivat lähinnä alueen liikenneratkaisut, kun moottoritietä siirrytään maantielle toistuvien liikenneympyröiden kautta. Niistä lapset tunnistavat alueen, ja niistä myös alkaa Lohjan taajama. Millaisena Lohja ulkopuoliselle hahmottuu?

Avokysymysten ansiosta kyselyn vastaukset täytyy tulkita väljästi. Esimerkiksi 7 lasta ilmoitti viettävänsä aikaa kotonaan, mutta todennäköisesti kotonaan viettävät aikaa kaikki lapset.

Kysymys ajanvieton ympäristöistä kartoittaa lähinnä kodin ja koulun pihan ulkopuolisia ympäristöjä Muijalan keskuksessa ja ne vaikuttavat olevan harvassa. Alueella on paljon saavutettavaa metsää; koulun läheisessä metsässä jotkut ovat rakentaneet majoja ja on mahdollisuus pelata frisbeegolfia. Kuitenkaan ikäryhmän lapset eivät ilmoita viettävänsä aikaa metsässä tai muuten luonnon äärellä. Tämä liittyyneen ilmiöön perheiden urbanisoituvasta elämäntyylistä, mikä haittaa maaseutumaisen ympäristön mahdollisuuksien hyödyntämistä (Broberg, s. 35).

Kuva 37. Koululta itään

Kuva 38. Länneä koululle

Kuva 39. Kevyen liikenteen väylän tunnistettava kohta: vanha kuusi

Kuva 40. Koulun takana olevassa metsässä, alueen laidasta laitaan kulkee raidelinjausta seuraileva polku. Baanamainen mitta-kaavasta huolimatta

Kuvat 41 ja 42. Koulun läheinen metsä vähävirikkeinen ja sen pohja on kulunut; Oikealla sama metsäyhteys itään päin vie syvemmälle asuinalueelle. Yleisilme on yhtä kulunut.

4.4 Neljäs työpaja

*Lasten lähiympäristö:
lapset oppaina omassa ympäristössään
aistiharjoitus metsässä*

Päivän työpaja vietettiin pääosin maastossa, jossa lapset saivat toimia oppaina heille tutussa ympäristössä. Maastokäyntiä varten lapsilta kerättiin etukäteen edellisessä työpajassa heidän mielestään vierailemisen arvoisia paikkoja Muijalan taajamassa ja koulun lähellä. Kaikki lapsilta tulleet kohde-ehdotukset hyväksyttiin mukaan ja niistä jokaiseen käytiin tutustumassa yhdessä.

Tuttujen paikkojen läpikäynnin lisäksi tarkoituksena oli myös epämuodollisesti jutustellen kertoittaa lasten näkemyksiä alueella liikkumisen turvallisuudesta ja sen mahdollisista puutteista. Lasten opasretken lisäksi heille vedettiin pieni aistiharjoitus koulun viereisessä metsässä. Pari oppilaista olisi halunnut sitkeästi viedä ryhmän tutustumaan myös omaan kotipihaansa ja oli harmi tuottaa pettymys, sillä ylimääräisiä kohteita ei mahtunut mukaan kompaktiin aikatauluun.

Koulun pihasta löytyvien paikkojen ja toimintojen lisäksi listalle löysi vain yksi kauempana oleva kohde, puolen kilometrin päässä sijaitseva leikkipuisto - Kajopuisto. Retki aloitettiin kävelemällä Kajopuistoon ja lapset saivat toimia oppaina.

Lämpötila oli valitettavan kylmä maastopäiväksi ja vaikka lapset jatkuvasti olivatkin liikkeessä, se aiheutti työpajaan odottamatonta vauhdikkuutta. Perille päästyämme ryhmä hajaantui leikkipuistoon silmän räpäyksessä leikkimään ylimääräiset energiansa pois.

Puisto oli tuttu lähes kaikille oppilaille. Leikkipuiston vetonaula oli karuselli, jossa näytti saavan hurjat vauhdit, ja se pitikin 10-vuotiaat kiireisinä. Keskikokoinen leikkipuisto imaisi hyvin sisäänsä luokan 23 oppilasta.

Tilanteen rauhoituttua keskustelimme koko ryhmän kanssa lähiympäristöstä. Hyvin lähellä puistoa tehtiin uutta asuinalueutta, jonka infraa parhaillaan rakennettiin ja eräs oppilas kertoikin siellä tehdyn räjäytystöitä. Lapset eivät kuitenkaan olleet kiinnostuneita vierailemaan työmaalla tai erityisemmin kuulemaan siitä lisää. Edes ajatus uusista koulukavereista ei lämmitänyt.

Lapsia haastateltiin ryhmänä siitä, onko leikkipuisto kaikille käyttäjilleen sopiva ajanviettopaikka? Esimerkiksi mitä pikkulapset tai vauvat siellä tekevät, onko muille käyttäjille kuin lapsille sopivia toimintoja; entä tarjoaako puisto vanhuksille virikkeitä? Vastaukset tulivat kuin apteekin tiskiltä; puisto sopii kaikille!

Kajopuiston jälkeen palasimme koulun pihaan. Paluureissulla näimme pysäkin, mihin koulukyyti jättää kyyditettävät lapset. Pysäkiltä pääsee koululle turvallisesti, joko kävelytietä pitkin kiertämällä tai metsän läpi polkua pitkin oikaisemalla. Ryhmämme kulki oikopolun jonossa koulun pihaan asti. Koulukyydityksellä kulkevia lapsia haastateltiin reitin turvallisuudesta ja mielekkyydestä, eikä siinä heidän mukaansa ollut ongelmakohtia. Pysäkiltä pääsee koulun pihaan ylittämättä isoa tietä ja koulun toisella reunalla suojatiellä paikalliset autoilijat muistavat kuulemma useimmiten hidastaa ajoissa.

Kuva 43. Ryhmällinen lapsia itse valitsemassaan kohteessa. (KL)

Kuva 44 ja 45. Kajopuistolta koululle - matkaa pääsee taivuttamaan polkuja pitkin. (KL)

Kuvat 46 ja 47. Koulun piha tarjoaa monipuolisesti virikkeitä leikkiville lapsille; erilaisia leikkivälineitä mutta myös avointa tilaa. (KL)

Kuvat 48 ja 49. Sää saattoi olla viileä, mutta lämpimänä oli ainakin kova yritys pysyä. Koulun pihaa ja sen toimintoja kehystävät puut. (KL)

Loput tutustumiskohteet löytyivät koulun pihasta. Niitä olivat "lipunryöstöpaikka", Areena (aidattu pallopelikenttä), keinut, "kepparipaikka" (penkki oven edessä), seinän syvennys, iso ja pieni pulkkamäki ja kiipeilyteline. Kohteita etukäteen listatessa osa niistä ei avautunut ulkopuoliselle, mutta maastossa ne olivat kuitenkin selkeitä paikkoja omine merkityksineen ja toimintoineen.

Vierailimme katsomassa jokaista paikkaa siinä järjestyksessä, missä ne tulivat pihassa vastaan. Ryhmän koossa pitäminen oli ajoittain mahdotonta ja lapset olivat ulkona hyvin aktiivisia. He olivat tottuneita liikkumaan ja liikuttamaan itseään tuttuakin tutummassa ympäristössä. Oppilaat maltoivat kuitenkin asettua riemukkaasti ilveillen poseeraamaan ryhmäkuvaan jokaisessa kohteessa. Ryhmänä heillä oli hyvä yhteishenki ja esimerkiksi lämmikkeenä toimiva hippaleikki saatiin pystyyn sekunneissa ja tottumattomalle meno oli vauhdikasta.

Ulkona olemisesta osattiin ottaa ilo irti ja koulun pihassa vaikutti olevan sopiva väline jokaiselle leikkijälle. Kiipeilytelineellä nähtiin parin oppilaan päätähuimaava akrobatiaesitys, jota kuulemma oli varta vasten harjoiteltu koko viikko. Esityksen jälkeen koko luokka kiipesi ylös telineeseen heilumaan ja kaikilla oli hauskaa.

Koulun piha on päivän aikana kovassa käytössä, samoin leikkivälineet ja aidattu pallopelikenttä Areena. Monipuolisista tarjolla olevista virikkeistä huolimatta yksi kohteista kertoi myös tarpeesta yksityisyyteen ja pois katseiden alta; koulurakennuksen muodossa olevat sisäänvedetyt ikkunat mahdollistivat yllättävän suojaisen hengailupaikan. Siellä kuulemma vietettiin kavereiden kanssa aikaa.

Kuva 50. Koulun seinän ikkunasyvennyksessä on hyvä hengailupaikka kaverin kanssa. (KL)

Kuvat 51 ja 52. Metsän syleilyssä. (KL)

Aistiharjoitus

Päivän päätteeksi tehtiin koulun läheisessä metsässä pieni aistiharjoitus. Tarkoituksena oli antaa lasten oma-aloitteisesti havainnoida luontoa ja sen ominaisuuksia ja raportoida se aistimuksina paperille kirjoittaen.

”Tuo mukasi mitä kuulet, näet, haistat, tunnet”

Koulun viereinen metsä on aluetta määrittävä tekijä. Syvemmällä metsässä kulkee maantassossa junaraiteet, ja ne ovat lapsilta jyrkästi kielletty. Raiteet on rajattu erilliseksi koulun alueesta, mutta käytännössä ne ovat täysin saavutettavissa. Raiteiden takana kulkee maantie, jonka takana maasto nousee Salpausseläksi. Harjun päällä kulkee moottoritie. Metsänpohja on osin hyvin tallaantunut ja paljaaksi kulunut. Alueella ja sen läpi kuljetaan polkuja pitkin, siellä täällä on frisbeegolf-maaleja.

Metsässä oli hiljaista, mutta läheinen tie humisi tauotta. Viereistä kenttää jäädytettiin, joten metsässä kuului myös vaimea veden suhina. Lapset ottivat luonnon vastaan ennakkoluulottomasti ja tehtävään hiljentyen; osa maassa maaten, osa yksin tai kaverin kanssa omaan tilaansa vetäytyen. Korkeat männyt valvoivat tehtävän suorittamista.

Harjoitukselle oli harmillisen viileät olosuhteet, joten se pidettiin napakkana. Lapset kirjoittivat havaintonsa ylös paikan päällä ja ne kerättiin saman tien. Vastauksia dominoi metsän liikennepainoiteinen äänimaailma: 19 lasta 23:stä ilmoitti kuulevansa ”auton”.

-Mitä kuulet? Autot, juna, veden roiskunta, tuulen humina, askelten rapina, puiden huojunta, tömähdys, ihmiset

-Mitä näet? Pilviä, taivaan, sinistä, puut (kuuset, havupuut, oksat)

- Mitä haistat? Kylmän, pihkan, havun, tussin, koirankakan, en mitään

-Mitä tunnet? Maan, lumen, kylmän

Kuva 53. Kaverin kanssa havainnoimassa lähimetsän tunnelmaa. (KL)

Kaksi oppilasta toi metsästä mukanaan myös valitsemansa objektin; toinen niljaisen kannonpalan (*”mielenkiintoinen”*) ja toinen männynkävyn (*”ei kommenttia”*). Sitten oppilailla alkoikin tulla kylmä, joten kiirehdyttiin sisälle lämmittelemään ja juttelemaan harjoituksesta.

Sisällä kävimme lyhyen keskustelun, jossa yhdessä totesimme koulun pihan olevan todella kiva, sillä siellä on paljon erilaisia toimintoja monenlaisiin tarpeisiin ja kaiken lisäksi luontoa

ympärillä - kaikissa kouluissa ja kaikilla lapsilla tilanne ei ole yhtä hyvä. Lapset nyökkäilivät hyväksyvästi.

Kylmästä säästä huolimatta maastovierailusta jäi oppilaille selkeästi hyvä tunnelma. Suunnittelijalle jäi mieleen metsän kuluneisuus ja sen haastava äänimaailma, mutta toisaalta saavutettavuus ja potentiaali lasten ympäristönä.

4.5 Viides työpaja

Valtaosa viidennestä työpajasta käytettiin visiojulistaiden viimeistelyyn (ks. 3.2.2 Toinen työpaja). Kuitenkin tehtävän loppuun saattamisen jälkeen päästiin leikkimään yhdessä arkkitehtiä ja tarkastelemaan maantasosta lapsille tuttua lähiympäristöä.

Tehtävänanto oli *Skissailaan Muijala uusiksi*. Etukäteen tehtävää varten oli valittu ja valokuvattu lapsille hyvin tuttuja paikkoja ja kohtia Muijalasta (ks. seuraava aukeama); koulun pihaa, lähimetsää, risteysalueita, alikulkuja, leikkipuistoa ja kevyenliikenteenväyliä. Kuvat oli tulostettu A4-papereille ja ne olivat syksyisyydessään aavistuksen ankeita referenssikuvia, oivallisia sytyttämään inspiraation kipinän.

Jokainen sai valita itseään puhuttelevan kuvan, joka teipattiin kiinni pöytään päällään pala läpi-kuultavaa skissipaperia. Skissipaperille piirretään pohjakuvan päälle nopea luonnoshahmotelma, pohjakuvaa referenssinä käyttäen.

Paperiin oli tarkoitus luonnostella nopeasti ja matalalla kynnyksellä jotain uutta mielestään alueelle sopivaa ja peittää suttaamalla sen mistä ei ympäristössä pitänyt. Tehtävän ajatus oli saada lapset ehdottamaan muutoksia omaan ympäristöönsä, ja samalla kartoittaa mahdollisia ympäristön ongelmakohtia.

Kokonaisuudessaan skissiluonnoksia kertyi 19 kappaletta. Seuraavalla aukeamalla esitettynä esimerkkikuvia lasten skissailuista rinnastettuna alkuperäisiin referenssikuviiin. Kaikki lasten skissailut löytyvät kootusti liitteestä 5.

Skissailun reflektio

Lapset suhtautuivat tuttuun lähiympäristöönsä lämpimästi ja huumorilla. Käynnistyminen tähänkin tehtävään vaihteli ja joillain lapsilla lähestymistapa oli herkkä; luonnosteltiin paik-

kaa oman koulumatkan varrelta, jolle toivottiin enemmän *valoa*. Eräs lapsi istutti ”Litmasen patsaan” keskelle kevyen liikenteen väylää lähellä koulua.

Huomionarvoista oli, että vain yksi lapsi peitti piirroksellaan kuvassa olevan tilanteen. Edellä mainitussa suunnitelmassa rautatien huoltorakennus sai tilalleen leikkipaikan keinuineen ja nurmialueineen.

Suunnittelutehtävä oli nopeatempoista luonnostelua ja samalla lapset oppivat käyttämään skissipaperia apuna piirtämisessä. Moni oppilas ehti tehdä useamman ehdotuksen. Tehtävä oli selkeästi eri luonteinen ja helposti lähestyttävä raskaan julistetehtävän jälkeen. Suunnittelutehtävän tulokset jäivät pikaiselle ja pinnalliselle tasolle, kuten skissailun tarkoitus onkin. Sen avulla saatiin kuitenkin luovuuden pyörä pyörimään ja lapsille mieluisaa suunnittelukokemusta.

Lasten luonnokset muutoksista omassa ympäristössään eivät olleet pääosin monimutkaisia toteuttaa oikean tahtotilan löytyessä (esim. kiipeilyteline, keinut, lisää puita, penkkejä, lumiukko, linnunpönttöjä). Monitahoisempaa ongelmanratkaisua vaatii saada junaraiteille sellainen juna ”jolla pääsisi siskon luo Espooseen”.

Kuvat 54-56. Työpajassa päästiin kokeilemaan referenssikuvan päälle piirtämistä (KL).

Kuvat 57 ja 58. Muijalalaisia liikkenneratkaisuja; vasemmalla suora tie vie koululle - tilaa riittäisi myös Litmasen patsaalle

Kuvat 63 ja 64. Uusi kiipeilyteline Muijalan leikkipuistoon

Kuvat 59 ja 60. Huoltorakennus saa väistyä aidatun leikkipaikan tieltä, myös alueen yleisilme on muuttunut huolitellummaksi tässä ehdotuksessa

Kuvat 65 ja 66. Koulun takana olevaan metsään ehdotetaan metallisia "lumiukkoja", jotka kestävät säällä kuin säällä

Kuvat 61 ja 62. Raiteille kaivataan lähijunaa, matkustaa voisi mielellään vaikka Espooseen

Kuvat 67 ja 68. Luontoon lisää näkyväksi luonnon omia prosesseja: Linnunpönttö, muurahaiskeko ja lisää puita

4.6 Kuudes työpaja

Viimeisen ja sitä edeltävän työpajan välissä oli kolme kuukautta aikaa kypsytellä käsiteltyjä teemoja. Työpaja oli oleellinen osa kokonaisuutta ja osallisuuden tunteen syntymistä. Se oli toiminnan päättävä tekijä, lankojen yhdistäjä, jossa lapset saivat nähdä oman työnsä vaikutuksen suunnittelutyöhön.

Kuudennessa työpajassa oli tarkoitus jokaisen tahon (eli lasten, kaavoituksen ja diplomityöntekijän) esitellä omia aikaansaannoksiaan, sekä tarkentaa joitakin työpajojen löydöksiä. Samalla lapset palkittiin osallistumisesta ja osallistettiin vielä kerran lyhyesti suunnitelman tekoon.

Oppilailla on oma kevätlukukauden kestävä Kaupunkitarinoita -kirjaprojektinsa, jonka puitteissa syntyneitä *kaupunkitarinoita* pääsimme kuulemaan. Kuusi oppilasta luki ääneen otteita omista kuvitteellisista kaupungeistaan, joista osa oli kuulemma unelmien kaupunkia - osa ei. Tarinamuotoiset kuvaukset kaupungeista olivat osa selkeitä haavekaupunkeja, kun taas osassa lähestyttiin realismia; vai miltä kuulostaa kaupunki nimeltä *Laeska*, jonka laiska väestö mulkoilee naapureitaan ja koirapuistot ammottavat tyhjinä. Kaupungissa on viisi asukasta ja kaikilla on oma linja-autonsa paikasta toiseen kulkemiselle.

Allekirjoittanut esitti lapsille yhteenvedon työpajoista kerätyistä havainnoista. Erityisesti keskusteltiin toisen työpajan visiojulistesta ja niistä tehdyistä johtopäätöksistä. Lapset tunnistivat omat vastauksensa ja niistä heränneet ilmiöt. Osaan johtopäätöksistä haluttiin tarkennuksia - tärkeimpinä lasten näkemykset kaupasta ja asumisesta.

Kaupan palveluja haluttaisiin lisää ja se koetaan alueella puutteena. Kaupoissa vietettäisiin aikaa ”jos olisi joku mihin mennä”. Kauppakeskukset nähdään ajanvieron paikkoina ja hengailun ympäristöinä, jonain mikä ei Lohjalla nyt mahdollistu.

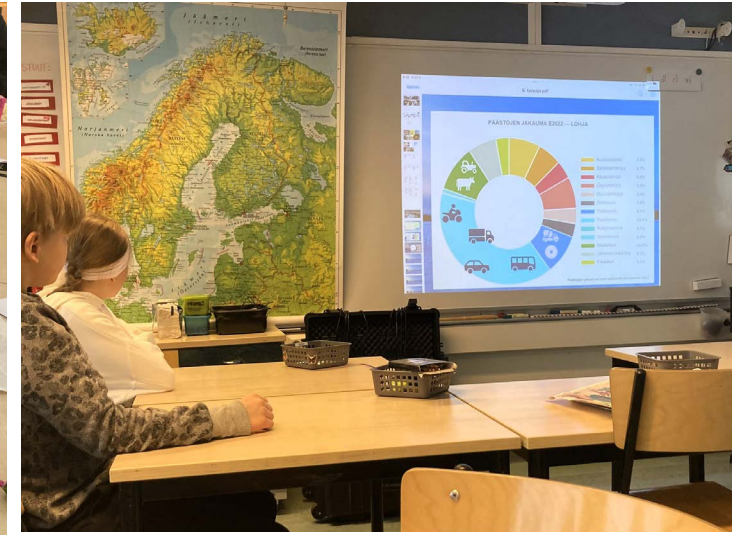
Julisteissa esiintyi myös näkemyksiä asumisesta ja kaupunkikuvasta. Vaikka julisteissa esitettiin lähinnä näkemyksiä perinteikkäästä omakotiasumisesta, kaupunkikuva tulevaisuudessa näyttäytyi värikkäänä ja korkeana. Tarkennettaessa lapsilta tätä ilmiötä, heidän mielikuvissaan nämä yhdistyvät, ja myös asuminen voisi olla korkeaa ja värikästä. Suoraan kysyttäessä valtaosa läsnäolleista oppilaista näkisi itsensä asumassa tulevaisuudessa myös kerrostalossa tai pilvenpiirtäjässä - Lohjalla.

Kaavoittaja piti puheenvuoron, jossa käytiin läpi kaavan tavoitetta kokonaisvaltaisesta ilmastonmuutokseen varautumisesta ja sen ilmenemismuodoista tulevaisuuden Lohjalla. Lapset syventyivät kuuntelemaan hiljaisina - oltiin tärkeän asian äärellä. Esityksestä selvisi havainnollisen visualisoinnin myötä myös se, miksi asumisen ihannetilaan (tarvittavat toiminnot lähellä) ei aina päästä.

Työpaja jatkui herkkujen napostelulla ja samalla lapset saivat ”mitalit” osallistumisestaan (kuvat 69 ja 71) ja pienet asiaan liittyvät lahjat.

Kuva 69. Työpajassa muistettiin keskittyä olennaiseen: yhdessä oloon ja herkkuteluun

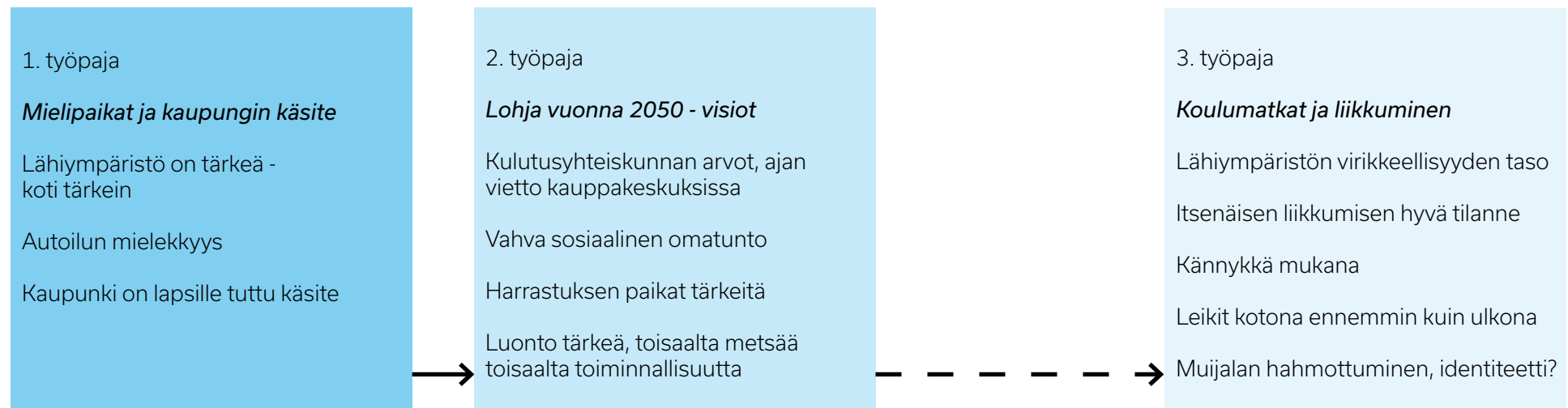
Kuva 70. Viimeisellä kerralla jaettiin yhteiseen tietoon, miten suunnittelutyö on edistynyt ja miten osallistaminen on vaikuttanut suunnitteluun

Kuva 71. ”Kaupunkiympäristön erityisasiantuntija” (KL)

Kuva 72. Aiheeseen liittyviä, ajankohtaisia palkkioita: Pillimehuja, tikkareita, poppareita, Lohjan kaupungin opaskartat ja avainnauhat mitaleineen. (KL)

4.7 Kertaus: havaintoja työpajoista

Työpajojen aikana ja niissä tehdyissä tehtävissä nousi esiin monenlaisia havaintoja. Viereisessä taulukossa niistä esitettiin merkityksellisimmät.

1. työpaja: Mielipaikat ja kaupungin käsite

Lapsille lähiympäristö on tärkeä ja koti tärkein. Kauemmas kuljetaan Muijassakin autoillen ja se on lapsille tuttua ja mielekästä. Kaupungin monet puolet ovat näille lapsille hallussa, kaupunki ei ole vain keskusta; sinne mahtuu luontoa ja monenlaisia toimintoja.

2. työpaja: Lohja vuonna 2050 visiot

Lasten tekemissä julisteissa näkyi kulutussyhteiskunnan arvot ja kauppakeskusta toivotaan ajan vieton ympäristöksi. Toisaalta lapsilla on vahva sosiaalinen omatunto ja kaikilla tulisi heidän mielestään olla samat mahdollisuudet. Harrastukset ovat merkittävä tekijä lasten arjessa ja elämässä. Luonto myös merkityksellinen, sekä itseisarvona että toiminnallisuuden tarjoajana.

3. työpaja: Koulumatkat ja liikkuminen

Lähiympäristön virikkeellisyys vaihtelee alueella, osa väylistä on baanamaisia ja tylsiä kulkea. Itsenäisen liikkumisen aste on kuitenkin alueen lapsilla hyvä, ja he kulkevat kävellen ja pyöräil-

len kilometrien matkoja. Kännykkä on mukana, silloinkin kun ollaan kavereiden kanssa, ja leikin ympäristöt ovat kodissa enemmän kuin luonnossa. Koulukyyditettävillä lapsilla Muijala hahmottuu sarjana liikennejärjestelyjä.

4. työpaja: Lapset oppaina ulkona

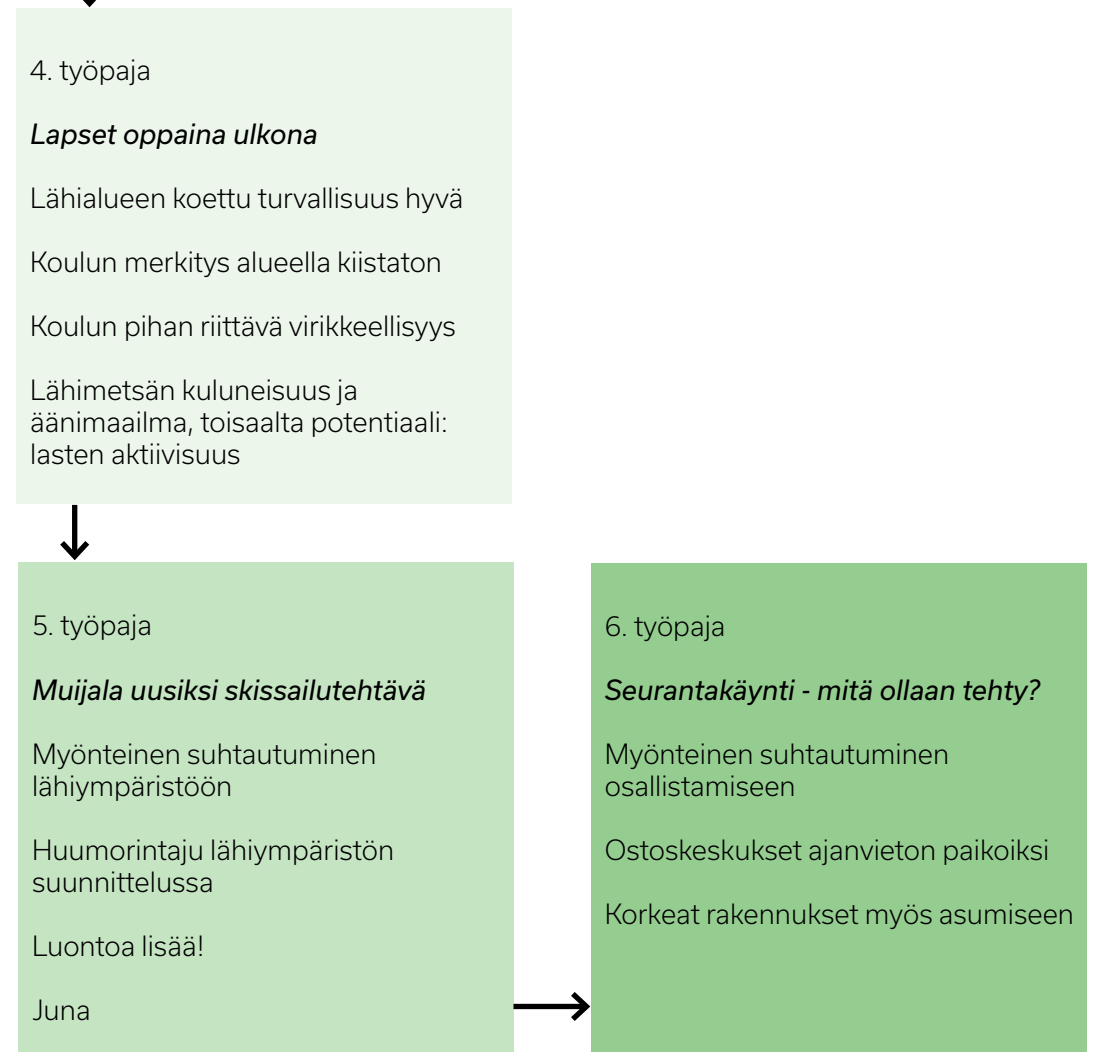
Lapset kokevat koulun lähialueen turvallisena liikkua. Reitit koululle joko taajamasta tai bus-sipysäkillä on järjestetty hyvin. Koulun piha on alueella kiistattomasti tärkein ajanviettopaikka. Toisaalta koulun piha tarjoaa myös toimintojen monenlaiseen tarpeeseen. Lähimetsä pitää sisällään suuren potentiaalin lasten hyödyntää; Metsä on lapsille luonnollinen ympäristö olla.

5. työpaja: Muijala uusiksi, skissailutehtävä

Lapset suhtautuvat omaan lähiympäristöönsä myönteisesti. Suhtautuminen suunnittelutehtävään oli ennakkoluuloton ja huumorintajuinen - lähiympäristö voisi vastata tähän reippaaseen asenteeseen. Toiveet ympäristön parantamiseksi olivat yksinkertaisia ja toteutettavissa, paitsi toivottu lähijuna.

6. työpaja: Seurantakäynti - mitä on tehty?

Osallistamistoiminta on ollut lapsille mieluista. Seurantakäynnillä lapsilta tarkennettiin tuloksista tehtyjä havaintoja: ostoskeskukset haluttaisiin ajanvieron paikoiksi ja korkeat rakennukset voisivat olla myös asumiseen.

5 Johtopäätökset

5.1 Arvot

- Omaan lähiympäristöön suhtaudutaan myönteisesti ja koti on erityisen tärkeä.
- Kulutuskulttuurin merkitys, toive kaupakeskuksesta ajanvieton paikaksi
- Autoilu ja kuljetuskulttuuri; autolla mennään ”kaikkialle”
- Sosiaalinen omatunto ja vastuullisuus; Kaikille samat mahdollisuudet
- Itsenäisen liikkumisen aste hyvä, kävellään ja pyöräillään pitkiäkin matkoja
- Lohjan kasvu ja kehitys on pääasiallisesti myönteinen asia.
- Monenlaiselle luonnolle löydyttävä tilaa - toisaalta luonto itseisarvona (metsät ja niityt), toisaalta luonto toimintona (leikki-paikka, uimaranta)
- Muijala on hyvä sellaisena kuin se on, mutta moderni elämäntyyli haastaa ympäristöä antamaan enemmän vastetta: ajankäytölle on monia kilpailevia vaihtoehtoja.

5.2 Haasteet

- Millaisena Muijala ja Lohja jäsentyy, rakentuuko paikallinen identiteetti? Sisään-tulon huomiointi; näkymät, mahdolliset maamerkit - mistä Lohja alkaa?
- Lapset tunnistivat ympäristöstään vain paikkoja jotka ovat erityisesti lapsille tarkoitettuja. Miten inklusiivinen muu ympäristö on, onko muita paikkoja mihin mennä, onko lapsi tervetullut katukuvaan, saako luonnossa leikkiä?
- Ympäristösuhteen haasteet:
 - Moderni elämäntyyli maaseutumai-sessa ympäristössä; verrattain paljon viheralueita sisältävä ympäristö ei automaattisesti tarkoita altistumista ulkoleikkien hyödyille.
 - Modernin elämäntyylin lieveilmiöiden lumipalloefekti: Kännykän käyttö, näyttöjen tuijottaminen ja istumisen suuri määrä mahdollistavat terveys-ongelmat
- Julkisen liikenteen puute. Lapset riippu-vaisia aikuisten kyydeistä
- Kaupan laatu ja kaupungin keskustan viihtyvyys/elinvoima Lohjalla ei riittävä lapsille

5.3 Potentiaali

- Täydennysrakentamisen tapa ja si-joituminen tukemaan olemassa olevaa rakennetta; riittävän tiivis - sopivan väljä on mielekästä itsenäiseen liikkumiseen. Toimintojen saavutettavuus ja verkos-tomaisuus tärkeää.
- Julkisen liikenteen kehittäminen. Kes-kustan saavutettavuus on huono lasten näkökulmasta, lapsi on riippuvainen aikuisen kyydistä. Suomalaiset lapset usein kulkevat usein yksin bussilla jo 10-vuotiaina (Shaw et al 2015).
- Elinvoimainen ja turvallinen keskusta laadukkaine ulkotiloihin ja virkistys-mahdollisuuksiin on myös lapsiystävällinen.
- Monen käyttäjäryhmän käyttöön tarkoi-tetut alueet, paikat ja toiminnot ja monen vuodenajan käyttöön tarkoitettut alueet, paikat ja toiminnot: monikäyttöisyys läh-tökohtana. Esim. luonnonmukaisen hu-levesijärjestelmän toiminnot näkyväksi ja osaksi virkistystä.

5.4 Tavoitetilanne

Tavoitetilanteessa kaavan tavoitteet ovat toteutuneet:

Ilmastonmuutoksen hillinnän tavoite

Täydentyvän asumisen tavoite

Kestävän liikkumisen tavoite

Tasapainoinen kaupan kehitys

Tulevaisuuden työpaikka-alueet

- • • Asuinalueet täydentyvät sopivassa mittakaavassa luoden toisiinsa liittyvän verkoston. Koulut ja päiväkodit lähellä asutusta.
- • • Keskusta on saavutettavissa itsenäisesti: julkinen liikenne, pyöräilyn laatukäytävät
- • • Monipuolisia ja monikäyttöisiä vir-kistys- ja luontoalueita saavutettavissa ympäri vuoden kaikille lohjalaisille
- • • Lasten ympäristö- ja luontosuhtee-seen erityispanostus; koulun- ja päivä-kotipihat, metsäleikkipaikat, metsäkoulu jne.

5.5 Työpajatoiminnan arviointi

Erilaisten tehtävien teettäminen lapsilla onnistui hyvin. Valitut menetelmät sopivat lasten kanssa työskentelyyn ja halutun tiedon keräämiseen. Kokonaisuutena menetelmät tukivat toisiaan. Osallistamishanke onnistuikin tavoitteessaan kerätä tarkoitustaan palvelevaa tietoa.

Osallistujilla jäi työpajoista myönteinen mielikuva ja niihin osallistuminen oli oppilaille mielekästä. Hyvään tulokseen päästiin tulkintani mukaan siksi, että projektiin sitouduttiin, lasten kanssa haluttiin aidosti työskennellä heidän omilla ehdoillaan ja heidät kohdattiin kiireettömästi kuunnellen.

Osa tehtävistä oli vaikeampia kuin toiset, mutta kyseisten tehtävien teettäminen lapsilla oli välttämätöntä, vaikka ne aiheuttivat joissain turhautumisen tunteita tai vaikeutta saada tehtävää alkuun. Oppilaat kohdattiin aina vaikeissa hetkissään, ja vaikka osa inspiroitui jatkamaan, osalla jäi suoritus tekemättä. Osallistuminen ja tehtävien tekeminen oli vapaaehtoista, joten painostamista ehdottomasti vältettiin. Tehtävien tekemistä olisi monesti helpottanut selkeä esimerkki pyydetystä lopputuloksesta, mutta se olisi ohjannut lasten ajatuksia turhaan esimerkin suuntaan. Vaikka työskentely joissain tehtävissä oli joillekin oppilaille haastavaa, suoriutuivat oppilaat tehtävänannoista niin, että töistä välittyy vilpittömästi heidän näkemyksensä kysyttyyn asiaan.

Yhteistyö osallistuvien tahojen (kaavoitus ja koulu) kanssa sujui kiitettävästi. Asiantunteva ja perehtynyt kaavoittaja keskusteli lasten kanssa tehtävien tekemisen lomassa ja osasi vastata lasten vaikeisiin kysymyksiin. Luokan oma opettaja oli aiheesta kiinnostunut, keskustelevalta, sitoutunut toimintaan ja reagoi herkällä korvalla luokan jaksamistasoon.

Hankkeen laajuus mahdollisti sen, että sama oppilas, jolla oli hankaluuksia tuoda ajatuksiaan esille esimerkiksi visuaalisen tehtävänannon puitteissa, saattoikin maastossa liikuttaessa olla aktiivinen ja sanallistaa tarpeitaan ja mielipiteitään selkeästi. Laajasti erityyppisten menetelmien hyödyntäminen mahdollisti lapsille monenlaisen osallistumisen ja jokaisen mielipiteen tavoittamisen.

Täysin kitkattomasti työpajaprosessi ei mennyt, alun aikatauluhaasteiden vuoksi projektin alku viivästyi useammalla viikolla. Toiminnan suunnittelu oli onneksi aloitettu riittävän ajoissa, joten viivästyksellä oli vain lieviä vaikutuksia projektin etenemiseen ja työpajatoiminnan käynnistyttyä saatiinkin kaikki pajat pidettyä suunnitellusti.

5.6 Vinkkejä osallistamiseen

Työpajojen sisältö on tärkeää osata mitoittaa resurssien mukaan. Vaikka lyhyessä ajassa saa parhaimmillaan paljon aikaan, vaatii joskus ajatuksen kehittyminen tilaa ja aikaa. Osallistaminen käytännössä onkin hienovaraista tasapainottelua kiireen ja kiireettömän ilmapiirin luomisen välillä. Lasten kanssa työskentely on usein yllättävää ja harvoin ennako-odotusten mukaista. Se on hyvä tiedostaa, mutta siihen on hankala varautua.

Työpajojen sujuvuuden takaamiseksi on hyvä muistaa, ettei fasilitaattori yksin pysty kaikkeen: etukäteen on hyvä miettiä kaiken logistiikkaa ja sitä miten tilanteet taltioidaan. Työpajoissa oli läsnä Lohjan kaupungin kaavoittaja vastaanottamassa ensikäden tietoa suoraan lapsilta ja kaavoittaja toimi samalla lisäkäsineä eri työvaiheissa. Tiettyjen menetelmien toimiminen isolle ryhmälle vaatisi kuitenkin fasilitaattorille työpajin avuksi ohjaamaan toimintaa ja keräämään tietoa.

Koulu luokkaa osallistaessa luokan oma opettaja on hyvä olla läsnä. Ison lapsiryhmän kanssa sujuva työskentely uuden asiakokonaisuuden äärellä vaatii mukaan aikuisen, jolla on ymmärrys lasten jaksamisesta ja luokan keskinäisestä tunnelmasta. Lapsille tutulla opettajalla on keino tauottaa ja energisoida toimintaa tehokkaasti. Muijalassa työpajoissa toisinaan hypittiin, tanssittiin ja tehtiin akrobatiaa, kun keskittyminen alkoi vaikean asian äärellä leviämään. Opettaja myös toimi työpajoissa toisinaan keskustelun kuljettajana ja lapsiystävällistäjänä.

Kuva 73. Työn touhussa työpajassa (TK)

5.7 Näkökulmia jatsoon

- Lasten mukaan ottaminen prosessiin tuo parempia ja perusteltuja suunnitteluratkaisuja. Lasten osallistaminen on vaativaa, mutta toisaalta palkitsevaa, sillä se tuo suunnittelutyöhön korvaamatonta tietoa.

- Suunnittelijan näkökulmasta on oleellista osallistua työpajoihin ja olla jatkuvasti kuulolla. Muulla tavoin saman tiedon ja ymmärryksen saavuttaminen lasten ajatuksista on vaikeaa.

- Osallisuuden onnistuminen vaatii kaikkien osapuolien sitoutumista, mikä on osittain haastavaa kaupunkisuunnittelun pitkäkestoisten prosessien takia. Osallistamisen oikea-aikaisuutta prosessissa onkin arvioitava projektikohtaisesti. Tulisi harkita miten ja ketä kuullaan, missä vaiheessa prosessia, ja mistä asioista.

- Lasten osallistumisen tapoja kaavoitukseen tulisi miettiä kokonaisuutena, niin että resurssit menevät käyttöön oikeanlaisesti. Esimerkiksi digitaalisilla laitteilla (älypuhelimet, tietokoneet) on valtava potentiaali osallistaa isot massat, mutta niiden käyttö vaatii resursseja, ts. tarkoituksenmukainen ja mietitty mitoitus.

- Osallistuvaan suunnitteluun voisi miettiä mahdollisia paikallisia yhteistyötahoja, kuten kuvataidekoulua, leikkipuistotoimintaa, harrastusryhmiä, koululaisia, päiväkotiryhmiä jne.

6 Lähteet

Painetut lähteet ja julkaisut:

- Allas, A., Horelli, L., Kalliokoski R-L, ja Vepsä K. (1992). Lapsiystävälliseen elinympäristöön. Opaskirja kansalaisille, päättäjille ja suunnittelijoille. Ympäristöministeriö, alueidenkäytön osasto, opas 5/1992.
- Aura, S., Horelli, L., & Korpela, K. (1997). Ympäristöpsykologian perusteet. WSOY.
- Broberg, A. (2015). They'll never walk alone? The multiple settings of children's active transportation and independent mobility. Aalto-yliopisto. Haettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-6285-3>
- Driskell, D. (2002). Creating Better Cities with Children and Youth. A manual for participation. UNESCO Publishing.
- Freeman, C. & Tranter, P. (2011). Children and their Urban Environment. Changing Worlds. Earthscan.
- Freeman, C. & Cook, A. (2019). Children and Planning. Lund Humphries
- Gill, T. (2021). Urban playground. How child-friendly planning and design can save cities. RIBA Publishing.
- Hipp, T. & Palsanen. K. (2014). Lasten osallistumisen etiikka - Lapset ja nuoret palveluiden kehittäjinä. Lastensuojelun keskusliitto. Haettu osoitteesta https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Lasten_osallistumisen_etiikka1.pdf
- Holloway, S.L. & Valentine G. (2000). Children's geographies - Playing, living, learning. Routledge.
- Horelli, L. (1992). Lapset ympäristön tutkijoina. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Horelli, L. & Vepsä, K. (1995). Ympäristön lapsipuolet.
- Jones, O. (2000). Melting Geography - Purity, disorder, childhood and space. Teoksessa: Holloway, S.L. & Valentine G. (toim.), Children's geographies - Playing, living, learning s. 29-47. Routledge.
- Kaaja, M. & Kyttä, M. (2001). Vuorovaikutteisen suunnittelun ja ympäristön tutkimuksen Metodipaketti. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus ja koulutuskeskus YTK.
- Kiili, J. (2006). Lasten osallistumisen voimavarat : tutkimus Ipanoiden osallistumisesta. Jyväskylä studies in education, psychology and social research. Jyväskylän yliopisto
- Kokko, S. & Marti, L. (2023). Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022. VALTION LIIKUNTANEUVOSTON JULKAISUJA 2023:1. Haettu osoitteesta <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2023/03/Lasten-ja-nuorten-liikuntakayttaytyminen-Suomessa-2022-2.pdf>
- Koskinen, S. (2009) Lasten ja nuorten osallistumisen riemut ja raamit. Yhdyskuntasuunnittelu, Vol. 47 No. 2, s. 26-43.
- Koskinen, S. (2010). Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina : Ympäristökasvatuksen näkökulma osallistumiseen. Nuorisotutkimusverkosto.
- Kytä, M. (2004). Ihmisystävällinen elinympäristö: Tutkimustietoa ja käytännön ideoita rakennetun ympäristön suunnittelua varten. Yleinen insinööritoimisto YIT : Teknillinen korkeakoulu.
- Kytä, M., Broberg, A., & Kahila, M. (2009). Lasten liikkumista ja terveyttä edistävä urbaani ympäristö. Yhdyskuntasuunnittelu, 47(2), 6.
- Lynch, K. (1960). The Image of the City. The MIT Press.
- Oinonen, I., Seppälä, T., Paloniemi, R. & Faehnle, M. (2023). Nuorten osallistuminen kaupunki- ja aluesuunnitteluun oppitunneilla – Muistilista koulun ja suunnitteluorganisaation kohtaamiseen. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2023:24. Haettu osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/eea65417-8005-4fef-8b5a-0268f1176f1a/content>
- Rinkinen, K. (2004). Rivien väliin jäävät asukkaat: Hiljaisten ryhmien osallistaminen ympäristösuunnittelussa. Vantaa: Vantaan kaupunki.
- Shaw, B., Bicket, M., Elliot, B., Fagan-Watson, B., Mocca, E. & Hillman, M. (2015) Children's Independent Mobility: an international comparison and recommendations for action. Policy studies institute. Haettu osoitteesta https://www.nuffieldfoundation.org/sites/default/files/files/7350_PSI_Report_CIM_final.pdf

Painamattomat lähteet:

- Lapsistrategia. Sosiaali- ja terveysministeriö. Haettu 1.2.2024 osoitteesta stm.fi/lapsistrategia
- Lohjan karttapalvelu. Haettu 1.9.2023 osoitteesta karttapalvelu.lohja.fi
- Lohja. Nauhakaupunki 2050 Y9 Taajamaosayleiskaavan päivitys - Tavoitteet. Haettu 31.8.2023 osoitteesta <https://lohja.emmi.fi/VgnG5jSxDpFx>
- MML Mannerheimin lastensuojeluliitto - Lapsen kehitys. Haettu 1.10.2023 osoitteesta <https://www.mml.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/>
- UNICEFin Lapsiystävällinen kunta. Haettu 1.12.2023 osoitteesta <https://www.lohja.fi/kaupunki-ja-hallinto/unicefin-lapsiystavallinen-kunta/>

Kuvalähteet:

- Riikka Rossi jos ei muuten mainittu
- KL Kaisa Leppikangas
- TK Tiitus Kuisma
- KP Katri Piiparinen